
katsaus

AIKAMME EPÄJUMALAT • TEEMANUMERO

Ajattelu persoonallisena voimana

Terveysten palvonta

Narsistinen uskonnollisuus

Nykyihmisen suhde tavarahan:
tuota ja tuhoa

Kuvien palvonta — miten kuvilla vaikutetaan

Mitä kuvaa kumartaisi

Maailmansisäisyys ja epäjumalien synty

Temppuja, tarinoita, jumalaisia juonia



KRIITTINEN
KORKEAKOULU

3.1986

14. (26.) vuosikerta
Kuusi numeroa vuodessa.

Julkaisija

Kriittisen korkeakoulun kannatusyhdistys ry.

Toimisto

Meritullink. 9 A 15, 00170 Helsinki
ma-pe klo 9-16. P. 661 925
ps-tili 715 56-0

Toimittajat

Kari E. Turunen, päätoimittaja
Asta Haapalainen
Sini Piippo
Kaarina Vartia

Tilausmaksu 70 mk
ps-tili 715 56-0

Irtotumero

à 15 mk Akateeminen kirjakauppa, Suomalainen Kirjakauppa,
Porthanian paperikauppa, Kasvisravintola ja Suomen
Luonnonsuojelun Tuki ja Kriittisen korkeakoulun toimisto

Kriittinen Korkeakoulu

on yksityinen ja sitautumaton valtion tuella toimiva
kulttuurikeskus.

Se on perustettu vuonna 1968.

Kriittinen korkeakoulu pyrkii

- tarjoamaan tietoja ja virikkeitä kaikille,
jotka ovat kiinnostuneita aikamme ongelmista,
- järjestämään kiinnostuneille mahdollisuuksia
itsensä ja ympäristönsä kehittämiseen,
- edistämään sellaisen tiedon syntymistä ja kehittymistä,
joka antaa uusia näkökulmia todellisuuden ymmärtämiseen
sekä
- tarjoamaan mahdollisuuksia eri aatteiden, oppien ja
mielipiteiden kohtaamiselle.

Johtokunta:

Johtaja Tapani Sihvola
Prof. Eino Heikkinen
Toim.joht. Aira Heinänen
Akateemikko Oiva Ketonen
Suun.pääll. Markku Lehto
Prof. Erkki Lähde
Kirjailija Matti Paavilainen
Fil.lis. Panu Rajala
Toim.siht. Perttu Rastas
Vt.prof. Singa Sandelin
Osastopääll. Kalevi Suomela
Prof. Reijo Wilenius

Sihteeristö:

Esko Paakkola
— toiminnan yleinen suunnittelu
— ohjelman suunnittelu

Martti Tuomola

— inhimillisen kasvun seminaari

Kari E. Turunen

— tutkijayhteisö

Asta Haapalainen

Terttu Lemström

Sini Piippo

— toimisto

Kriittisen korkeakoulun

jäsenmaksu 40 mk ainaisjäsenmaksu 400 mk.

Ladonta ja taitto: Suomi-latomo

Paino: Forssan Kirjapaino Oy 1986

Tämän lehden artikkelit pohjautuvat Kriit-
tisessä korkeakoulussa Säätytalolla pidet-
tyyn Aikamme epäjumalat -teemaa käsitel-
leeseen luento- ja keskustelutilaisuussar-
jaan.

* * *

SISÄLTÖ:

KARI E. TURUNEN: Ajattelu persoonallisena voimana	3
MARTTI LINDQVIST: Terveysten palvonta	6
MARTTI LINDQVIST: Narsistinen uskonnollisuus	9
AULIS JUNES: Nykyihmisen suhde tavaraan: tuota ja tuhoa	16
ERKKI PIRTOLA: Kuvien palvonta — miten kuvilla vaikutetaan	26
MARKKU VALKONEN: Mitä kuvaa kumartaisi	29
PAULI ANNALA: Maailmansisäisyys ja epäjumalien synty	30
TEUVO LAITILA: Kommentti edelliseen	36
JUSSI PARVIAINEN—DAN SUNDELL: Temppuja, tarinoita, jumalaisia juonia	38

Ajattelu persoonallisena voimana

Ihminen elää kaiken aikaa ajatuksissaan, omien ajatustensa katkeamattomassa virrassa. Tavanomaisesti me samastumme tähän ajatusten virtaan, se on meidän elämämme, sitä me olemme. Minä olen yhtä kuin minun ajatukseni. En ehkä voi lainkaan kuvitella eläväni toisenlaisessa ajatusten virrassa, esim. toisen ihmisen ajatus-

identiteetissä, ts. toisena ihmisenä.

Ajatuksissa elämistä en voi valita. Samoin en voi valita sitä, että minuun kuuluu sydämen toiminta ja ruuansulatus. Emme ole toisalta voineet valita juuri sitäkään, minkälaista ajatusvirtaa ja ajatuspainetta meihin on kasvatettu. Ihminen hallitsee omaa elämäänsä välttämättä ajatuksin,

mutta meitä hallitaan myös painamalla ajatussältöjä ajatusmassaamme. Juuri nyt maailma on täynnä oppeja, teorioita, tietoja, tiedettä, informaatiota ja maailmankatsomuksia, jotka tekevät pesänsä mieleemme, jatkaen siellä elämäänsä. Ehkä vastoin parempaa tahtoamme, tahtoamme, jota emme ehkä oppien paineessa lainkaan ole löytäneet. Olemme tulleet oppien välikappaleeksi, etäispäätteeksi.

Ajattelu persoonassamme

Ajattelu on inhimillisesti hyvin ratkaiseva persoonallisuusvoima. Henkisempien maailmankatsomusten aikana (esim. Snellman) tiedostettiin ajattelun persoonallisuutta rakentava voima. Se tiedostettiin ehkä vaistomaisesti, tosin maailmankatsomuksen auttamana. Nyt meillä olisi vielä paremmat mahdollisuudet tiedostaa ajattelu selkeästi, sekä henkisestä että psykodynamisesta näkökulmasta.

Kuten kaikkien sielunilmiöiden, on ajattelunkin merkitys kovin moniteräinen. Ihmisen elämä on mahdotonta ilman ajattelun todellisuutta jäsentävää voimaa. Ilman ajattelua elämä olisi kaaosta, varsinkin nykyisessä monimuotoisesti jäsenneyssä (ajatuksin rakennetussa) yhteiskunnassa. Ajattelu (opit ja teorit) voivat kuitenkin vangita mieleni niin, etten pysty vastustamaan näin tapahtuvaa vapauden riistoa; en ehkä sitä edes huomaa. Kun intohimot vielä tarttuvat teoreettisiin päätöksiin, on seurauksena helposti tuhoisa ajatuskierre, joka voi johtaa yhteiskunnallisiin katastrofeihin.

Ajattelun seminaari

Kriittisellä korkeakoululla on toiminut jo neljän vuoden ajan kokeiluprojekti, jota on kutsuttu Ajattelun seminaariksi. Opiskelun loppuvaiheessa tai jatko-opinnoissa oleville opiskelijoille on tarjottu mahdollisuus osallistua koulutukseen, jonka päämääränä on ollut omakohtainen ajattelun tiedostaminen sekä pyrkimys omakohtaiseen ajattelun muodostamiseen. Laajemmin on ollut kysymys myös ihmisen tunnistamisesta yleensä.

Oppeja, tietoja ja tieteitä viljelevänä aikana saattaa kokonaan unohtua omakoh-

taisen ajattelun merkitys, ajattelun merkitys persoonallisuutta rakentavana voimana. Joillekin opiskelijoille voi olla suorastaan häkellyttävää löytää itsensä ajattelevana olentona, puhumattakaan siitä, että heitä olisi koskaan rohkaistu oman käsityksen muodostamiseen asioista. Jotkut ehkä säikähtävät omaa ajatusten muodostusta niin, että vetäytyvät hätäntyneinä virallisesti hyväksyttyjen oppien turvalliseen näköiseen maailmaan. Oppien omaksumisesta, ei ajattelemisesta, yhteiskunnan vallat usein yksinomaisesti palkitsevat.

Oman käsityksen muodostuminen edellyttää tavallaan "tyhmentymistä", koska annetut opit tuntuvat niin viisailta. Eikä oma ajatus koskaan tunnu aluksi kovin kantavalta, vaikka oivalluksen riemu voi sitä aluksi luvatakin. Jos ihminen ei kuitenkaan lähde nuoruudessaan aidosti hakemaan todella omimpia tuntojaan ja ajatuksiaan asioista, ei hän ehkä koskaan opi omakohtaiseen ajatuksen muodostukseen.

Omakohtaista käsitystä saatetaan vaatia monissa työtehtävissä, mutta varsinkin elämän koettelemuksissa ja kriiseissä. On tosin korkeasti koulutettuja ammatteja, joissa on niin vahva ajatusidentiteetti, aivan kuin sisäänkirjoitettuna, ettei koskaan tarvitse aidosti itse ajatella ja silti voi saavuttaa korkeita yhteiskunnallisia asemia. Jos pääsee ulkoa-annetulla ajattelulla pitkälle, on erityisen pelottavaa alkaa ajatella asioita, koska koko menneen elämän perusta romahtaa. Siitä syystä olisi aina hyvä hiukan epäillä yhteiskunnan palkkioita.

Vallan kouristus

Ajattelun kautta yhteiskunnalliset vallat valjastavat meidät käyttöönsä, tietysti luvaten palkkioita, jotka muodostuvat ihmiselle helposti kiusauksiksi. Yhteiskuntaa ja sen yhteisöjä ei tule kuitenkaan vieroksua; niiltä voi aina oppia jotain. Mutta kaikenlaista opillista ja teoreettista vallan muodostusta on mahdollisuuksien mukaan syytä epäillä ja vieroksua.

Juuri nyt erilaiset vallan, ajatusvallan muodot lisäävät vaivihkaa otettaan ihmisten mielestä. Saman aikaisesti tietysti inhimillisen vapauden kaipuun paineetkin kasvavat. Syntyy jännitystä, joka varmasti

purkautuu lähivuosina, ehkä siitä on jo merkit nähtävissä. Kuinka kriittisten elämän vaiheiden läpi on mentävä, jää tulevaisuudessa nähtäväksi.

Yhteiskuntaelämän alueella on 80-luku merkinnyt valtojen vakiintumista ja jähmettymistä. Ajatusvalloista on tullut monien persoonien jähmeä identiteetti, jonka horjuttamiseen saatetaan reagoida raivokkaasti. "Matalasta profiilista" ja konsensusesta on tullut yleinen hyve aivan kuin ideattoman Rooman vallan aikana ja jotkut poliitikotkin ovat asettuneet muuttumattomuuden takuumiehiksi.

On suorastaan itsestäänselvää ja luonnollista, että jähmettyvässä yhteiskunnallisessa tilanteessa, vapauden kaipuu purkautuu jotenkin raivokkaalla ja riehuvalla tavalla. Ajalle tyypillisiä ovat sellaiset intellektuellit kuten Saarinen, Linkola, Steinbock ja Turkka. He ovat kuin jähmettyneen vallan peilikuvia, omakohtaisen vallan anastajia.

Järjestelmän jäykkyyteen kätkeytyvä aggressio purkautuu yksilöitten kautta, onneksi ei vielä yhteisöllisesti. Yksilöllä on paine luisua yhteisön vallan ilmentäjäksi.

Kuvaan tulee nietzscheläistä "tahtoa valtaan", kaiken tuomitsemista ja itsensä kohottamista. Purkaukset voivat olla hyvin ymmärrettäviä, ajattelijan ja taiteilijan huuto vapauden puolesta poroporvarillistuvassa tilanteessa. Tuohon huutoon on vaarana vain tarttua jokin pimeä maailmankatsomuksellinen paatos ja niin huuto kuulostaa jo "Mein Kampfilta". Näin vaikuttaisi kalastaja Linkolan kohdalla käyneen.

Jähmettyminen ja purkaukset ovat toistensa sukulaisia ja voivat pahimmassa tapauksessa alkaa tukea toisiaan. Mitä tapahtuu, jos ne löytävätkin yllättäen toisensa? Se olisi kauhistuttava mahdollisuus. Näin käy, jos purkauksiin liittyy ihmistä kyynisesti tarkastelevaa maailmankatso-musta. Näinhän näyttää nykyisissä purkauksissa olevan.

Ajattelun löytäminen

Jokin hiipivä pelko jäytää mieltäni tulevaisuuden suhteen, ei pelkästään uhkaavien

ekologisten, taloudellisten tai aseellisten katastrofien vuoksi. Yksi lääke tilanteeseen olisi ajattelun aseman tiedostaminen ihmisen olemuksessa. Sen näkeminen, kuinka ajatusvallat (opit ja tieteet) kuljettavat ihmistä ja kuinka itsen intohimot voivat valjastaa ne käyttöönsä.

Pelkät hyvät tarkoitukset eivät riitä. Moni luonnonsuojelija, aseistakieltäytyjä, feministi jne. ei ehkä ole tietoinen siitä, että hänen hyvän aatteensa lisäksi häntä voi kuljettaa — ehkä aivan kuin pimeydestä nousseena — maailmankatsomuksellinen paatos, johon hän ei ole tietoisesti ratkaisu suhdettaan. Rauhankasvattaja voi tietämättään olla osa sitä ketjua, joka voi laueta sodaksi, koska se maailmankatsomus, joka häntä kuljettaa, ei ehkä voi millään johtaa rauhaan.

Ajattelu voi olla siis hyvinkin synkästä maailmankatsomuksellisesta pimeydestä nuoseva voima silloinkin, kun se on verhotu kauniilla tarkoituksilla. Tämä mahdollista pimeyttä meidän on jatkuvasti epäiltävä itsessämme. Kukaan muu ei valvo sitä, minkä voiman palveluksessa olen, kuin minä itse. On hyvä epäillä tekojensa merkitystä kaiken aikaa. Tuskinpa olen jumalallisesta oikusta saanut erityisen oikeassaolijan lahjan.

KET

Terveiden palvonta

Martti Lindqvistin esitelmän pohjalta toimittanut Sini Piippo.

Aatteettomana aikana terveydestä on tullut toisinaan ideologia ja uskonnon korvike. Rapakon takana on jo kauan markkinoitu terveysohjelmia ja -kuureja tienä menestykseen, onneen ja mielenrauhaan. Homma tuntuu tuottavan hyvin ja saa ihmiset kiinnittämään kaiken huomion itseensä — siis käpertymään itsensä ja oman onnenta-voittelunsa ympärille. Olenko kaunis, vahva ja suorituskykyinen? Meneekö minulla tänään paremmin kuin eilen ja huomenna paremmin kuin tänään? Onnellisuusmuureja rakennetaan huomaamatta, että ne muodostuvat seiniksi omille vankiloillemme. Jää havaitsematta, että ihminen, joka pyrkii itsensä syliin, käpertyy kovaksi, elämän syvistä virroista irtirepeytyneeksi möykyksi.

Siinä sitten sairastetaan omaa terveyttä.

Yhteiskuntakin on ottanut yhä useammin terveysideologian roolin. Sormi nousee pystyyn herkästi. On syntynyt ihanne kunnan kansalaisesta, joka on valistunut, itsestään huolehtiva ja terveitä elämäntapoja noudattava.

En minä kiistä sitä tietoutta, joka kertoo ihmisen mahdollisuuksista vaikuttaa omaan terveyteensä. Mutta mistä tulee se oikeassaoleva, kaikkitietävä ja toisten puolesta ajatteleva sävy koko tähän hommaan? Kilttejä ja kunnollisia kiitetään. Muut saavat lääkkeittensä ohella henkistä vitsaa. Tulen aina varuilleni, kun yhteiskunnan viralliset tahot ottavat ideologisen roolin. On aivan eri asia jakaa tietoa ja auttaa ihmisiä kuin tietää heidän puolestaan ja asettaa normit heidän elämälleen.

Ihmisen osasta, arvoista ja terveysihanteista

Se tapahtui vuosia sitten junassa. Muistaakseni Helsingistä Tampereelle matkustaessani.

Mies vinkkasi minut pöytänsä, vaikka ravintolavaunussa oli paljon tyhjää tilaa. Elettiin vuoden pimeintä aikaa. Hän virnisti aurinkoisesti ja kertoi olevansa tulossa Meilahden sairaalasta. Sydäninfarkti oli ollut jo kolmas. Mies ja hänen sairautensa olivat tulleet jo perinjuurin tutuiksi toisilleen. Hän oli kertomansa mukaan menossa saareen. Vain koiran hän ottaisi mukaansa. Sieltä hän palaisi vasta "kukutettuaan käen".

Aloin tapani mukaan huolehtia. Eikö riski sairauskohtauksen uusiutumiseen olisi suuri? Eihän hän saisi apuakaan kohtauksen yllättäessä! "Voi olla", mies vastasi. "Mutta sen ainakin tiedän, että siinä kiro-tussa Meilahden Hiltonissa tulen varmasti sairaaksi!"

Minut oli kerralla riisuttu aseista. Mies oli selvästi tehnyt oman valintansa. Hän oli punninnut ilonsa ja surunsa sekä pannut ne järjestykseen. Elämältä se näytti sivustakatsojankin silmissä — omiin rajoihinsa sopeutuneelta, oman paikkansa ja pesänsä löytäneeltä.

Koira, saari ja sydäninfarkti — siinä olivat erään suomalaisen miehen ystävät.

Maailma on kummallinen. Toiset eivät saa, mitä he kipeästi tarvitsevat. Toisille tyrkytetään, vaikka he eivät koe tarvitse-vansa. Kärsimystä joko liian vähästä tai liian paljosta.

Ihminen on ihmeotus — ihmisen instituutioista puhumattakaan.

Erotuomarit ja rabbit

Minusta näyttää siltä, että terveydenhuollon järjestelmille on tuputettu tehtäviä, jotka eivät niille kuulu tippaakaan. On sekä epäreilua että hämäävää, mikäli likainen työ teetetään niillä, joiden kutsumuksena on ihmisten pyyteetön auttaminen.

Lääkärit ovat yhä useammin erotuomarin roolissa. Heidän maagisesta sanastaan riippuu, mitä taloudellisia etuja kansalainen saa, miten riidat ratkaistaan tai kuka kelpaa työhön. Yritä siinä sitten päättää, kenelle olet lojaali ja keiden salaisuudet pidät omana tietonasi!

Hoitojärjestelmiä käytetään myös turhien ihmisten kaatopaikkoina. Jos et kelpaa muualle, sinut passitetaan laitokseen. Eristämisen nimittämistä hoitamiseksi voisi sanoa valehteluksi.

Ennen kaikkea terveysspesialistit jakelevat ohjeita siitä, miten kunnan kansalaisen on elettävä. On unohtunut, että on eri asia antaa tietoa elämäntapojen vaikutuksista terveyteen kuin leimata ihmiset hulttioiksi, vastuuttomiksi ja yhteiskunnan kustannuksella eläviksi loisiksi. Syyllistäminen on tehokasta vallankäyttöä, mutta se johtaa myös uudentyyppiseen rasismiin — ihmisten luokittelemiseen heidän persoonallisten piirteidensä perusteella. Juuri tällaisesta leimaamisesta moderni hoitoajattelu aikoinaan vapautti meidät. Nyt se on tulossa keittiön ovesta takaisin.

Viime syksynä yksi sankaripojistamme käväisi kotimaassa — ja ärsytti samalla kollegoitaan. Harvardin ja Montrealin maineikkaiden yliopistojen biostatistiikan professori Olli Miettinen suomi ankarasti tšekäläistä terveyspolitiikkaa Suomen Kuvalehdelle antamassaan haastattelussa. Rohkeus toisinajatteluun lienee perintöä isältä, edesmenneeltä kouluneuvos Martti E. Miettiseltä, vaikka pojan mielipiteet osoittavatkin omenan lentäneen puusta myös moralismin rapakon taakse.

Näin latasi Miettinen: ”Nykyään liioitellaan tervysasioita, niistä on tullut uskonnon muoto. Ihmiset häpeävät huonoja elämäntapojaan, joilla on negatiivista vaikutusta terveyteen. Terveysjohtajat ovat ottaneet rabbinin roolin — he puhuvat terveydestä ja moraalista samassa yhteydessä.”

Moraali -nimisen Lauri Viidan runon opin ulkoa jo opiskeluvuosinani: ”Siisti täytyy aina olla / sanoi kissa hietikolla — / raapi päälle tarpeenteon / pienen, sievän santakeon.”

Minun moraalinani on enemmän santakeojen potkimista kuin niiden kasaamista.

Tätä on AIDS-ajan logiikka — seksi, synty, sairaus

On merkkejä siitä, että suomalaisessa yhteiskunnassa muodostuu ideologinen rautaesirippu onnistujien ja epäonnistujien, kolvollisten ja kolvottomien välille. Koska ilmiö on sinänsä kiusallinen, sitä yritetään puolustella sillä, että putoajat ovat muka itse aiheuttaneet kohtalonsa.

Ihmiset ovat armottomia toisillensa. Sairauteen kohdistuva pelko siirtyy helposti sairaaseen henkilöön kohdistuvaksi. AIDS tappaa luonnottomat elostelijat. Juoppoja ei pidä siirtää teholle. Sairaus maksaa elämänsä pilanneille heidän ansaitsemansa palkan.

Tällä tavalla olemme lähes huomaamattamme palauttamassa vanhan uskon sairaudesta synnin palkkana. Sitten onkin helppo puristaa kelpomoralistin tavoin suojatonta ihmistä hänen heikoimmasta kohdastaan.

Kaikki tämä tietysti palvelee loistavasti tuotantoelämän päämääriä. Pyörien on pyörittävä, ihmisen yhtenä niiden joukossa.

Onko terveystasvatuksen ja hoidon tarkoituksena tehdä ihmisistä kunnan kansalaisia — hajuttomia, värittömiä, kuuliaisista ja persoonattomia? Sellaisia, jotka mukisematta mukautuvat sosiaalisiin rooleihin ja työelämän kasvaviin vaatimuksiin. Miksi ihmiset eivät saisi kasvaa persoonallisuudeksi, kapinallisuudeksi?

Hyvän elämän edellytyksistä

Sekä yhteiskunnan suosima terveystasvismi että narsistinen menestyksen ideologia estävät meitä osallistumasta itseämme suurempiin unelmiin. Ne unohtavat, ettemme ole antaneet elämää itsellemme, emmekä voi sitä myöskään itsellämme pitää.

Terveys on varmaan useimmiten (ei toki

aina) yksi edellytys hyvälle elämälle. Kuitenkin olisi hullua pitää ulkoista terveyttä ja suorituskkyä elämän varsinaisena sisältönä. On mielestäni kummallista ajatella, että elämän tarkoitus olisi vain fyysisen olemassaolon säästäminen ja pitittäminen. Hurjimmillaan ja syvimmillään ihmisyyden on ilmennyt aina myös riskien ottamisena, itsensä likoon panemisena, kulumisena lähimmäisten tai jonkin Ison Asian puolesta sekä intensiivisten kokemusten etsimisenä ja oman luovuutensa irtipäästämisenä.

Ehkä oli virhe, että WHO määritteli aikoinaan terveyden "täydellisen fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tilaksi". Jos ihmisyyden on matka, niinkuin ajattelen, ei terveys voi olla "tila", vaan prosessi ihmisen elämänsäkaarella. Myös sana "täydellinen" on mielestäni mahdoton ihmisen yhteydessä käytettynä. Entä jos terveys merkitsisikin ihmisen kykyä hyväksyä oma rajallinen elämänsä ja taistella sen puolesta omassa yksilöllisessä mittakaavassaan? Kaikki ei ole mahdollista. Siksi terveyteen kuuluu myös sietokyky, voima kestää ristiriitoja ja epäonnistumisia ja luopumista. Siihen, mitä ei voi muuttaa, on sopeuduttava. Ehkä minut on tarkoitettu juuri "itseni mittaiseksi ihmiseksi".

Kun tullaan elämän syvimpiin kysymyksiin, mittapuut katoavat omaan mahdottoomuuteensa. Minulla ei ole mitään edellytyksiä ratkaista, onko Arvo Ylpön elämä parempi kuin mitä Pentti-Saarikosken oli. Molemmissa olen näkevinäni johonkin uelmaan yltämisen.

Pohjimmltaan elämän omat periaatteet ovat hyvin kirkkaita ja yksinkertaisia.

Niin makaat kuin petaat. Niin kuolet kuin elät.

Lopuksi esitän muutamia alustavia teesejä teemastamme:

1. Terveyspalvelujen käyttö on muuttumassa yhä enemmän tavanomaista kulutuskäyttäytymistä muistuttavaksi. Passiivinen kansalainen käy hakemassa itselleen "hyödykkeitä" ja "palveluksia".

Tämä saa aikaan vieraannuttavaa asennetta itseemme.

2. Terveysten alueelta haetaan yhä enem-

män privaattionnea, yksilön subjektiivista onnellisuutta.

Ihminen hakee yksityistaivasta sekä asketismin että huumaaavien aineiden avulla ja voikin tuottaa itselleen hyvän olon kokemuksia manipuloimalla itseään. Tämä tuottaa kuitenkin usein myös vastakohtansa ja on mielestäni aina surullista.

3. Terveys luetaan erääksi menestymisen perustekijäksi. Terveysten ja menestymisen markkinointi liitetään toisiinsa. Luodaan "superideologia" hyvin menevästä elämästä.

Peilataan taivasta helvettiin, ei menestyviin. Elämä ei kuitenkaan tunne loputtoman menestymisen kaarta. Taivas voi romahtaa niskaan.

4. Ylenpalttinen omasta terveydestään huolehtiminen on paljolti elämänpelkoa.

Terveysuskonnolla peitetään elämäntöntä elämää. Kuolemanpelko ja elämänpelko ovat sama asia.

5. Terveysten kyltin alla tarjoillaan yhä useammin aivan vieraita asioita: kontrollia, hyödyllisyyttä, kunnollisuutta kansalaise-

na. Tässä voisi terveydenhoitohenkilökunnalta odottaa tervettä kritiikkiä.

6. Terveystellä on helppo moralisoida. Jos ihminen on itse syyllinen sairauteensa, hänen syrjäyttämislleen voidaan keksiä pätevät perustelut.

Julkinen moralisointi syyllistää kaikkein yksinäisimpiä, ei tapaa ketään varsinaisesta riskiryhmästä, esimerkkinä voisi mainita odottavien äitien alkoholinkäyttöä koskevan moralisoinnin.

7. Itsehoito sopii vahvoille, viisaille ja paraneville. Heikoille ja kroonikoille se on usein samaa kuin hylkääminen.

8. Elämään kuuluu, että ihmisen on joskus luovuttava myös terveydestään. Elämä on kulutettava — joskus jopa terveysriskiä ottamalla.

9. Terveys ei ole sama kuin hyvä elämä. Jos niin olisi, lääkärit olisivat koko elämän asiantuntijoita (diktaattoreita).

On uskallettava elää leveästi, kulua.

10. Terveysttä voi ajatella ihan uusista näkökulmista. Esimerkiksi näin: "Terveys on kykyä olla itsensä lähellä, hyväksyä oma rajallinen elämänsä ja taistella sen puolesta omien voimavarojensa puitteissa."

Narsistinen uskonnollisuus

Martti Lindqvistin
esitelmän pohjalta toimittanut Sini Piippo

Narsistinen uskonnollisuus

Jokaisella on aikalailta omannäköisensä kuva uskonnosta ja elämästä, ja ehkä siihen tuo uskonnollisen narsismin ongelma

aika paljon sisältyykin. Yleensä uskontoon liittyy voimakas eksistentiaalinen kokemus, kokemus riippuvuudesta, yhteydestä tuonpuoleiseen, johonkin minua paljon suurempaan, jossa jokin osa minun salaisuudestani ihmisenä on kiinni. Uskonto koetaan usein hyvin velvoittavana, ihmistä kaikkein syvimmiltä koskevana.

Ihmislunnossa käydään jatkuvaa taistelua oikean ja väärän jumalakuvan välillä. Jos ajatellaan juutalais-kristillistä traditiota, tapahtuu jumalakuvassa huomattavaa

kehitystä. Sen kehityslinja ei ole vain siirtymää Vanhasta Testamentista Uuteen Testamenttiin, vaan se näkyy myös sekä Vanhan Testamentin että Uuden Testamentin sisällä. Eikä tämä jumalakuvan kehitys ole mitenkään loppunut siihenkään. Meidän käsityksemme uskonnosta ja Jumalasta kaikessa moninaisuudessaan on luultavasti hyvin erilainen kuin satoja vuosia sitten, puhumattakaan kaksi vuosituhatta sitten ja se näyttää edelleenkin olevan muutoksessa. Ajatellaan vaikka kolmannen maailman teologioiden ja meidän kulttuurissamme ns. feministiteologian nousua. Tunnettua on, että Luther määritteli Jumalan tai epäjumalan siksi, mihin ihminen perimmältään luottaa, mihin hän viime kädessä panee oman elämänsä toivon. Tällä tavalla olemme mielestäni päässeet aika hedelmälliseen lähtökohtaan.

Pohjimmiltaan uskonnollinen narsismi palautuu ajatukseen siitä, että minä olen jumala, koska silloin panen itseeni luottamukseni ja uskon vain itseeni ja käperryn itseni ympärille. Ei varmaankaan ole sattuma eikä irrallinen niistä asioista (Terveyden palvonta), joita kaksi viikkoa sitten käsitelimme, että tämä problematiikka on tällä hetkellä erittäin pinnalla ja että esim. Jussi Parviaisen näytelmien ympärillä käyty kova kohu ja keskustelu niin pitkälle koskee nimenomaan narsistisen uskonnollisuuden ideaa. Jos lyhyesti koettaisin antaa oman tulkintani Parviaisen ajattelutavasta sellaisena kuin se hänen näytelmissään, erityisesti Valtakunnassa esiintyy, niin siinä on käsitteäkseni sellainen ajatus, että ihminen tahtoo yhä enemmän, yhä suurempia asioita. Ja hänen tahdostaan nousee yhä lisää tahtoa, kunnes tulee se piste, ettei hän voi olla tahtomatta jotakin muuta, kuin mitä hän on. Ja se tahtominen välttämättä johtaa jumalana olemisen tahtomiseen, jossa on juuri se voima ja se demonisuus, joka sitten näissä teksteissä ja näytelmissä myös ilmenee. Tämä siis lyhyesti johdantona tähän aiheeseen.

Ihmisen kaltainen jumala

Ensimmäisenä asiakysymyksenä käsittelen lyhyesti kysymystä ns. antropomorfismista eli Jumalan ihmisen kaltaisuudesta. Tämä

on asia, jota uskontotieteen, uskonnon filosofian ja teologian piirissä on paljon pohdittu. Siis, miksi Jumalasta puhutaan hyvin paljon sillä tavalla, että häneen sijoitetaan hyvin paljon inhimillisiä ominaisuuksia ja käsityksiä, ja itse asiassa hänet kuvataan ihmisen näköiseksi. Tietenkin tässä lisäongelmana kristinuskon kannalta on se, että kristinuskon keskeisin dogmi on, että Jumala on historiassa tullut myös ihmiseksi.

Monet ovat sitä mieltä, että Jumalasta puhuminen ihmismäisin käsittein on primitiivisen uskonnon piirre ja osittain se varmaan pitää paikkansa. Kuitenkin uskonnonhistoriallisesti se on myös väärä tulkinta, nimittäin perinteisesti primitiivisinä pidetyt uskonnot kuten animismi ja totemismi eivät ole kuvanneet jumalaa tai jumaluutta ihmisen näköisenä tai hänen ominaisuuksin varustettuina. Uskonnoissa on tapahtunut jo tietty kehitys, ennenkuin ollaan tultu siihen pisteeseen, että Jumalaan sijoitetaan inhimillisiä ominaisuuksia ja piirteitä. Siitä huolimatta se tietenkin eräältä toiselta kannalta on aika alkeellista, vähintäänkin epätarkkaa ja kieltämättä juuri tiettyä narsismia korostavaa. Siitä seuraa hyvin helposti, että ihminen lukee omat piirteensä jumalallisiksi.

Tässä voisi tietysti puhua hyvin pitkään siitä, mitä tarkoittaa se teologinen Vanhasta Testamentista peräisin oleva ajatus, että ihminen on luotu Jumalan kuvaksi. Yleensä modernissa teologiassa sillä ei tarkoiteta Jumalan olemuksellista kaltaisuutta, vaan ihmisen kykenevyyttä jumalayhteyteen ja ihmisen kykyä moraalisesti vastuulliseen elämään.

Mutta jätetään kysymys ihmisestä Jumalan kuvana sikseen tällä erää ja mietitään yleisemmin sitä, onko Jumalasta ylipäänsä mahdollista puhua millään muulla tavalla kuin analogisesti, siis ottamalla sellaisia käsitteitä ja ilmaisuja, jotka ovat meille tuttuja omasta ympäristöstämme, omasta persoonastamme. Varsinkin siinä tapauksessa, kuten kristinuskossa on kysymys, että Jumala ymmärretään persoonaksi, tulee tietysti väistämättä kuvia ja käsitteitä niiden persoonaolentojen elämänpiiristä, jotka me tunnemme, siis oman itsemme ja yhteisömme piiristä. Kuitenkin vaarakin on ilmeinen. Siihen on meillä kiinnittänyt vii-

meksi huomiota Terho Pursiainen kirjassaan Sokea äiti. Vaarana on todella se, että Jumalasta tehdään eräänlainen superolento, superihminen, joka täyttää kaikki ne vajavuudet, jotka me itse omassa persoonassamme ja ympäristössämme koemme. Itse asiassa ehkä tunnetuin vanhan- ja keskiajan Jumalan olemassaolon todistuksista käyttikin tällaista kaavaa. Ontologinen jumalatodistus lähti siitä, että meidän järkemme väistämättä ajattelee, sisältää tällaisen täydellisen olennon käsitteen, jossa on kaikki kuviteltavissa olevat positiiviset ominaisuudet täydellisinä. Koska olento ei voi olla täydellinen, jos olennolta puuttuu olemassaolo, niin ollakseen täydellinen Jumalan on oltava myös olemassa. Moderni filosofia pystyy aika helposti osoittamaan millainen kehäpäätelmä ja sekaannus tähän itse todistuksena kuuluu. Tällä kertaa se ei kuitenkaan ole niinkään olennaista kuin se, että koko tämä todistelu kiertää sen ympärillä, että Jumalassa täydellistyvät kaikki ne ominaisuudet, mitkä ihmisessä ovat vajavaisia.

En kuitenkaan teologina ja kristittynä ole täysin kriittinen antropomorfiseen Jumalan kuvaamiseen. Nimittäin toisaalta, ainakin eettiseltä kannalta, pidän hyvin tärkeänä sitä, että uskonto ollakseen vaikuttavaa ilmaisee itseään hyvin konkreettisin, velvoittavin ja käsitettävien muodoin. Ja nimenomaan sellaisessa uskonnossa, jossa ajatellaan yhteys Jumalan ja ihmispersoonan välillä mahdolliseksi joudutaan välttämättä ajattelemaan Jumalaa analogisesti eräänlaisena ihmiseen joltakin kannalta verrattavissa olevana persoonana, jonka kanssa voi olla henkilökohtaisessa suhteessa, jolle voi sanoa sinä.

Kuitenkin, sanoisin onneksi, kristillisen teologian perinteessä on myös eräs hyvin voimakas virtaus, joka on lähtenyt siitä, että Jumalasta voidaan sanoa vain se, mitä hän ei ole. Tätä on nimitetty ns. apofaattiseksi teologiaksi. Kaikki yritykset sanoa jotakin Jumalan ja Jumalana olemisen positiivisesta sisällöstä ovat tämän perinteen mukaan mahdottomia. Voidaan vain määrittää monilla eri tavoilla se, mitä Jumala ei ole. Tämän perinteen vaarana on kuitenkin ajautua doketismiin, sellaiseen ajatteluun, jossa ei Jumalalla, jumalauksella tai us-

konnolla ole enää mitään kosketusta tavalisten arkisten, konkreettisten, inhimillisten, maailmallisten asioiden kanssa.

Käsittääkseni historia on myös kiistatta osoittanut, että ns. filosofinen jumalakuva, niin tärkeä kuin se onkin, on teoreettisesti mahdoton minkään uskonnon pohjaksi. Filosofinen jumalakuva on niin väritön, ei konkreettinen, yleinen, persoonaton, mauton, hajuton, ettei se enää velvoita ihmistä mihinkään. Niinpä todellisuudessa jo filosofian klassikoilla oli käytännössä kahdenlainen jumalakuva, oma teoreettisesti muotoiltu, abstrakti jumalakuvansa ja sitten oman ympäristönsä kulttinen, perinteinen jumalakuva, jota he kuitenkin useissa tapauksissa kunnioittavat.

Tästä ensimmäisestä sisältökohdasta tulen siihen tulokseen, että inhimillisin käsittein ja ominaisuuksin Jumalasta puhuminen tuottaa helposti ajatuksen superolennosta, joka on ideaalistettu ihminen. Toisaalta Jumalasta ei ole myöskään mahdollista puhua velvoittavana, ihmiselle läheisenä ja ihmisen kanssa dialogissa olevana ilman, että siinä puheessa on antropomorfisia eli ihmisen kaltaisia piirteitä. Siihen liittyy kuitenkin eräs inhimillinen Jumalan ja uskonnon väärinkäyttö, joka on tyypillisimmillään Jumalan käyttöä vallan välineenä, oman aseman ja paremmuuden pönkitäjänä ja vihan lietsojana. Se on moraalisesti sekä erittäin yleinen että erittäin vastenmielinen ilmiö. Voi olla, että sillä on hyvin syviä psykologisia taustoja ja voi olla, että se on kytkeyksissä ideaalistettuihin isäkuviin ja ihmisen sosialisointiin. Joka tapauksessa se näyttää tuottavan irrationaalisuutta, moralismia, leimaamista, omien huonojen puolien heijastamista kaikkialle ympäristöön ja taas kaikkien Jumalan ja uskonnon hyvien puolien automaattista lukemista itselle. Se siis näyttää tuottavan tällaista valheellista ja epärealistista ideaalikuva omasta persoonasta, omasta ryhmästä tai omasta uskonnollisesta yhteisöstä.

Usein tällainen viholliskuvia tuottava uskonnollisuus esittää käsityksenään sen, että Jumala kostaa ihmisen puolesta. Jumala on niinkuin superisä, joka on vahvempi kuin kenenkään muun isä ja kaikki muut isät yhteensä. Usein tähän tapaan verra-

taankin mm. Vanhassa Testamentissa Israelin Jumalan ylivoimaa suhteessa kaikkiin naapurikansojen epäjumaliin. Siitä huolimatta on kohtuudella sanottava, että Vanhan Testamentin Herra Sebaot, sota-joukkojen Jumala, ei ole ainoastaan mieli-puolisesti kostava Jumala, joka antaisi kansalleen rajattomat mahdollisuudet väkivaltaan. Mm. professori Reijola on osoittanut, että jo Vanhan Testamentin tekstien mukaan Jumala osoittaa voimakasta kritiikkiä omaa kansaansa kohtaan ja monessa yhteydessä kieltää sitä ehdottomasti käyttämästä väkivaltaa sanoen usein perusteluikseen, että kosto kuuluu vain Jumalalle. Joka tapauksessa tällainen kostava, viholliskuvia tuottava uskonnollisuus antaa ihmiskunnan alhaisimmille ideologioille kuten rasismille, seksismille, yleensä ihmiset erilaisiin olemuksellisiin luokkiin jakaville katsomuksille jumalallisen selityksen ja hyväksynnän. Jumala on tässä mielessä kuin kovaääninen. Voi sanoa, että mitä tahansa Jumalaan tai uskontoon huudetaan, sen ääni toistuu moninkertaisena sekä vakuuttavuudessaan että omahyväisyydessään. Uskonto on tässä tapauksessa vähän tapainen asia kuin alkoholi, se tuo äärimmilleen esille ihmisessä ne piirteet ja pyrkimykset, jotka muuten ovat olleet läsnä ja heikot. Siksi uskonnon piiristä löytyy niin usein merkkejä sekä äärimmäisestä altruismista ja suvaitsevaisuudesta että äärimmäisestä itsekkyydestä, epäkriittisyydestä ja väkivallasta.

Uskonnolliset auktoriteetit

Tähän yhteyteen kuuluu myös kysymys Jumalan edustajista, uskonnollisista auktoriteeteista. Uskonnollinen narsismi ei läheskään aina näy suoraan ihmisen omaan itseensä kohdistuvana palvontana, vaan tämä palvonta kohdistuu hyvin usein siihen uskonnolliseen johtajaan, joka on Jumalan ja tavallisen ihmisen välillä. Kaikki ne ideaalistetut käsitteet ja ajatukset sekä totelevaisuusvaatimukset, jotka muuten suunnattaisiin Jumalaan, annetaankin uskonnollisen johtajan laatumääreiksi. Tämä on mielestäni eettisesti ehkä kaikkein arin ja arveluttavin kohta uskonnollisissa järjestelmissä, siksi itse olen aina suhtautunut

niin varauksellisesti kaikenlaisiin guruihin tai sokeaan kuuliaisuuteen uskonnollisia johtajia kohtaan.

Psykologisesti on tietysti hyvin ymmärrettävää, että ihminen, joka kokee itsensä heikoksi, tavallisesti myös syrjäytetyksi ja epäonnistuneeksi, kokee hyvin helposti myös itse tulevansa vahvaksi ja hyväksi kiassa voivansa liittyä uskonnolliseen johtajaan. Tämä ilmiö ei rajoitu pelkästään uskonnollisuuteen, vaan se on tuttu myös politiikasta. Meillähän vennamolaisuuden alkuvaihe oli hyvin selvästi tämantapainen ilmiö. Samalla ihminen luovuttaa myös oman persoonansa, oman tahtonsa ja oman kritiikkinsä tämän johtajan hallintaan. Historiassa, kaikissa yhteiskunnissa, kaikkina aikoina on esimerkkejä siitä, kuinka tämä helposti johtaa ihmisten nujertumiseen ja uskonnollisen väkivallan käyttämiseen. Tällainen kuuliaisuus, vaikka sitä ei voida pitää suoraan uskonnollisena narsismina, on kuitenkin yhteisön tasolla samaa. Se on superolentoon, meidän kaikkien yhdessä hyväksymään erehtymättömään johtajaan liittymistä, ja luottamista siihen, että näin tehden kaikki on oikein.

Kun ajattelen näitä asioita, tulee aina kammottavimpana mieleen esimerkki pastori Jimmy Jonesista. Tämän tapauksen monet teistä varmaan muistavat, vaikka siitä lienee aikaa kymmenkunta vuotta. Hän perusti oman kansantemppelilahkonsa kanssa Guayanaan uskonnollisen yhteisön. Tämän yhteisön elämä päättyi yhteiseen suiciidiin, koska pastori Jones päätti niin ja kaikki yhteisön jäsenet seurasivat häntä. He tottelivat vain siksi, että kaikkiihyvä, kaikkietävä uskonnollinen johtaja sanoi, että näin on oikein.

Tämän vuoksi olen ihmisenä ja teologina aina kannattanut tiettyä kapinallisuutta, kriittisyyttä, jonkinlaista harhaoppisuutta ja ennenkaikkea uskonnollista vapautta myös uskonnollisten yhteisöjen sisällä. Se siis tällaisesta viholliskuvia tuottavasta, väkivaltaisesta ja usein voimakkaita uskonnollisia johtajia kritiikittömästi tuottavasta ja palvovasta uskonnollisuudesta.

Terapeuttinen uskonnollisuus

Seuraavassa muutama sana tällä hetkellä

hyvin nopeasti leviävästä terapeutisesta uskonnollisuudesta, joka tulee sisällöllisesti hyvin lähelle kahden viikon takaista teemaa, terveyden palvontaa. Itse asiassa uskonto tällaisena terapeutisena järjestelmänä toimii hyvin samaan tapaan ja vetoaa hyvin saman tapaisiin asioihin kuin mitkä tahansa modernit terapia- ja terveysliikkeet. Tietenkin voidaan sanoa, että uskonnolla on hyvin pitkä ja myös hyvin kunnias traditio näissä asioissa. Esimerkiksi kristinuskon osalta sen alku voidaan löytää sen perustajassa, Jeesus Nasaretilaisessa, joka selvästi oli myös uskonnollisin valtuuksin toimiva parantaja kuten hänen opetuslapsensakin. Kuitenkin tässä yhteydessä erityisesti viittaisin, ajatellen tätä modernia terapiauskonnollisuutta, uskonnollisen mystiikan laajaan traditioon. Siinä uskonto onkin aina nähty sisäisenä tienä omaan ihmisyyden ytimeen ja sitä kautta elämän salaisuuden ytimeen. Sellaisena sisäisen mietiskelyn tienä se myös tasapainottaa ihmisen, auttaa hänet löytämään todellisen minänsä. Mielestäni moraaliselta kannalta ei ole paljoakaan huomauttamista aitoon, terveeseen mystiikkaan.

Sen sijaan uskonnon parantava vaikutus ja sen markkinoiminen on havaittu hyvin helpoksi keinoksi myös ansaita rahaa ja perustaa lukemattomia uusia yhteisöjä, jotka jälleen ovat valmiita seuraamaan johtajaa. Itse asiassa tämän vuosisadan yhdysvaltalaisessa uskonnollisuudessa on ollut hyvin paljon, ehkä jopa hallitsevasti, tällaisia terapiauskonnon piirteitä, puhumattakaan niistä lukuisista lahoista ja ei-kristillisistä suuntauksista, jotka ovat markkinoineet juuri tätä samaa terapeutista tietä.

Vaarana tällaisessa terapiauskonnollisuudessa on se, että se tekee uskonnon ihmiselle pelkästään välineeksi oman hyvinvointinsa toteuttamiseen. Tavallaan sekä teologisesti että uskontososiologisesti menetetään uskonnon alkuperäisin luonne, joka on sen yhteisöllisyys, ylipersonallisuus ja ankkuroituminen tuonpuoleisuuteen, mitä tahansa sillä ymmärretäänkin. Terapiauskonnossa tuotetaan sellainen, juuri jokaiselle sopiva, hänen henkilökohtaisia tarpeitaan loputtomasti palveleva pikkujeesus ja hartauden harjoittamisen tapaa, jonka tarkoituksena on vain henkilö-

kohtaisen onnen ja eheytyksen toteutuminen.

Tästä ei ehkä kannattaisi puhua niin paljon, ellei tähän liittyisi erittäin paljon kaukaisuutta, siis ihmisten taloudellista riisua ja hyväksikäyttöä ja ellei se varsin vastenmielisesti hyödyntäisi uskonnollisia arvoja ja perinteitä tarkoituksessa, joka ei vastaa näiden perinteiden alkuperäistä sisältöä.

En ota kantaa, oliko ylivainiolaisuus tällaista terapiauskonnollisuutta. Ilmeisesti Ylivainio itse ei halunnut sellaista julkista noituus-, ihmekirjoittelua itsensä ympärille kuin mikä syntyi. Kansainvälisesti tätä sensaatiohakuisuutta terapiauskonnollisuudessa on paljon, kuten meilläkin on eräissä televisiodokumenteissa selvästi osoitettu. Ylipäänsä minusta on kyseenalaista, onko uskonto aidosti kuvattavissa yksilötasolla tällaisena selviämistrategiana, missä ihminen hyvin individualistisissa puitteissa pyrkii loputtomasti joko hoidattamaan itseään tai sitten soveltamaan itseensä tällaista uskonnollista itsehoitoa.

Menestyksen teologia

Osittain tähän edelliseen viitaten haluan sanoa, jotain menestyksen teologiasta, joka on läheisessä yhteydessä viime vuosina nopeasti nousseisiin menestyksen ideologioihin laajemminkin. Se on itse asiassa samaa juurta ja sillä on hyvin pitkälle sama moraalinen sisältö. Ehkä historiallisesti taustalla on osittain se, että uskonto on monta kertaa palvellut sosiaalisen statuksen nousun välineenä. Yhdysvalloissa tunnetaan ilmiö, jolloin henkilö siirtymällä esimerkiksi kristillisestä suunnasta toiseen kristilliseen suuntaan osoittaa ympäristölleen oman sosiaalisen ja taloudellisen statuksensa nousun.

Uskonnollinen pohja menestyksen teologiaan tulee varsi pitkälle ns. karismaattisesta liikkeestä, joka epäilemättä on alunperin ollut varsin vilpittön pyrkimys ihmisten sisäiseen uudistumiseen ja vapautumiseen. Se loi kuitenkin ympärilleen aika pian myös teologisen normatiivisuuden, jossa annettiin standardeja siitä, kuinka iloinen, kuinka onnistunut ihmisen tulee olla, voidak-

seen olla aito kristitty. Tähän karismaattiseen haaraan on liittynyt paljon juuri tätä terapeutista ihmeparannususkonnollisuutta ja usein tässä on myös liikuttu eräänlaisessa kehäpäätelmässä. Asia on käännetty niin päin, että jos ihmisessä ei näy parane-
misen tai menestymisen merkkejä, se on ainoastaan osoitus hänen henkilökohtaisesta epäuskostaan eikä suinkaan siitä, että itse usko tai menetelmä olisi ollut väärä. Oikeastaan tässä menestyksen teologiassa on takana hyvin paljon samoja äänenpaj-
noja kuin presidentti Reaganin ensimmäisessä ohjelmajulistuksessa, kun hän sanoi: "Let's make this nation great again." Teh-
käämme tämä kansakunta uudelleen suu-
reksi. On uskottava suuriin asioihin ja to-
teutettava omat unelmat. Menestyksen teo-
logiassa Jumala on yksiselitteisesti tie ul-
koisten päämäärien, suosion, arvonnän-
non, taloudellisen hyvinvoinnin ja aseman
saavuttamiseksi. Siinä on nähtävissä jon-
kinlaista protestia vaikeita aikoja vastaan.
Se on myös ideologia, jossa määrätietoisesti
noustaan toisten harteille eli toteutetaan
oma menestys toisten kustannuksella. Täl-
lainen menestyksen teologia istuu aika huo-
nosti suomalaisessa ilmapiirissä. Meitähän
on pikemminkin leimannut kansakuntana
ja uskonnollisena perinteenä tietty melan-
kolia, nöyryyden jopa ylikorostaminen ja
passiivisena sivussa pysyttäytyminen. Kui-
tenkin on olemassa merkkejä siitä, että nä-
mä korostukset ovat tulossa meille. Vi-
imeksi näistä keskusteltiin paljon sen tapah-
tuman yhteydessä, jossa ensimmäistä ker-
taa sitten satelliittijeesuskin meille esittä-
yi.

Jumalan pimeä puoli

Narsistinen uskonnollisuus ja teologia nä-
kevät Jumalassa ihmisen tarkoitusten, ta-
voitteiden ja voimien vahvistajan, ihmisen
henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttäjän ja
ihmisen vihollisille kostajan. Sitä vastaan
on noussut hyvin voimakas reaktio, joka
uudelleen korostaa Jumalan ja uskon ääre-
töntä yhteismitattavuutta ihmisen pieniin,
itsekkäisiin ympäröihin verrattuna.

Teologit ovat hyvin kauan puhuneet Ju-

malasta kauhistuttavana ja vihastuttavana
mysteerinä. Itse asiassa sanaan pyhä sisäl-
tyy sekä pelottava että ihastuttava puoli.
Nimenomaan uskonpuhdistuksen ns. vasen
siipi eli reformoitu kirkko ja siitä haarautu-
neet pienet uskonnolliset yhteisöt ovat aina
uskonnonfilosofisestikin korostaneet sitä,
että äärellinen ja ääretön eivät voi käsittää
toisiaan. Eli Jumalan ja ihmisen välillä ei
vallitse analogiaa eikä Jumala ole ihmisen
näköinen eikä hän alistu ihmisten tarpeiden
mekaaniseksi tyydyttäjäksi.

Sama vastareaktio on nähtävissä myös
eksistentialismissa, joka kuten täytyy aina
muistaa, sai alkunsa juuri kristillisessä
muodossa Kierkegaardin filosofiassa ja
teologiassa, joka on jyrkkä protesti ihmis-
ten muodolliselle kirkkokristillisyydelle tai
kulttuuriuskonnollisuudelle. Kierkegaard
ivaa kirjoissaan ja kirjoituksissaan pure-
vasti tällaista uskonnollista traditiota ja
avaa näkökulman elämänsä keskelle heitet-
tyyn ihmiseen, jonka ainoana mahdollisuu-
tena valita oma eksistenssinsä on tehdä
hyppy tuntemattomaan, Jumalan varaan.

Yleensäkin aatehistoriallisesti voidaan
nähdä, että se kuinka narsistisia piirteitä
uskonnollisuudessa ja teologiassa ilmenee,
riippuu hyvin paljon meneillään olevasta
yhteiskunnallisesta ja aatteellisesta kehitys-
kaudesta. Esimerkiksi molempien viimeis-
ten maailmansotien aikana ja jälkeen us-
konnollinen ja teologinen ajattelu on koke-
nut hyvin jyrkän kriisin. Sellainen idealismi
joka uskoo ihmisen hyvyyteen, kaikille hy-
vää tarkoittavaan, päättävään, ihmi-
sen tarpeista loputtomasti huolehtivaan ju-
malaan, on tässä mielessä myös korni. Tätä
tarkoittaa se usein esitetty iskulause, että
Jumala kuoli Auschwitzissa.

Koko tähän keskusteluun Jumalan pi-
meästä puolesta, Jumalan siitä puolesta,
joka ei noudata ihmisen toiveita eikä suos-
tu ihmisen sätkynukeksi, liittyy tietysti ky-
symys kaiken elämän tuhoutumisen uhasta
ja luonnollisen ympäristön tuhosta.

Näistä nykyajan kuuluisista kansainväli-
sistä teologeista mm. yhdysvaltalainen huip-
pueetikko James Gustavson, joka vieraili
muutama vuosi sitten Suomessakin, on ra-
dikaalisti irtautunut ihmiskeskeisen teolo-
gisen etiikan traditiosta. Hän on esittänyt
ohjelmallisesti uuden teosentrisen, jumala-

keskeisen etiikan, jossa hyvä ei määräydy yksinomaisesti ihmisen toiveista, tarpeista tai olemuksesta käsin, vaan jossa se on Jumalan suvereenisti määriteltävissä ja jossa ihmiseltä edellytytään ehdotonta kuuliaisuutta häntä itseään suuremmalle tahdolle.

Aurinko, omatunto, elämän ykseys, itseä suurempi unelma

Päätän omalta osaltani muutamaa henkilökohtaiseen toteamukseen siitä, mistä itse teologina ja kristittynä etsisin jonkinlaista henkireikää ja kasvunvaraa ottaen samalla huomioon sen, että jumalakäsitysten kuvaukset ovat inhimillisesti merkittäviä, mutta ne eivät saa olla ainoastaan ihmisen privaatteja, narsistisia tarpeita tyydyttämään luotuja.

Tämä vie minut heti mielikuvissani pohtimaan ehkä itseäni eniten vaikuttanutta uuden ajan teologia Dietrich Bonhoefferiä, saksalaista keskitysleirillä teloitettua dogmaatikkoa ja eetikkoa. Hän korosti, että ihminen modernissa maailmassa ei voi eikä saa etsiä sellaista koneen jumalaa kuten antiikin näytelmissä on. Jumalaa joka viime hetkessä hyppää näyttämölle, ratkaisee umpikujaan joutuneen juonen ja takaa onnellisen lopun. Bonhoeffer sanoi, että sellaista koneen jumalaa ei tässä maailmassa ole, ja että sellainen koneen jumala ei ole kristillinen Jumala, vaan kristitynkin ainoa mahdollisuus ja tapa elää maailmassa, on elää samaa, yhtä elämää toisten ihmisten kanssa, vaikka Jumalaa ei annettaisikaan. Ihmisenä elämisen malli eettisesti on olemassaolo toisia varten eikä itseään varten. Tämä ero on egoismin ja altruismin, minäkeskeisen ja lähimmäiskeskeisen maailman ratkaiseva rajalinja. Jumala ei ole sellainen ihmisen näköinen, keskikokoinen jumala, joka helposti tyydyttäisi ihmisen luonnollisen, primitiivisen ja narsistisen jumalatarpeen, vaan eräässä mielessä jumalakuva on äärimmäisen jännitteinen. Jumala on samalla kertaa suurin mahdollinen, suurin ajateltavissa oleva, kaiken kattava luoja tai elämän syli. Samalla hän on pienin mahdollinen, heikko, kärsivä, ihmisen keskellä samalla tavalla neuvoton Jumala kuin ihminen itsekkin on. Samalla tavalla kuin Ju-

mala kantaa ihmisen kärsimystä maailmassa, on eräässä mielessä Bonhoefferin mukaan ihmisen kannettava Jumalan kärsimystä maailmassa.

Ajatellen omaa kristillistä traditiotani minulla jää käteen neljä periaatetta, jotka nähdäkseni suojaavat kieroontasvaneelta, narsistiselta uskonnollisuudelta, siitäkin huolimatta, että joudumme pakosti käyttämään antropomorfisia, ihmistä muistuttavia käsitteitä ja kuvia Jumalasta puhuessamme.

Ensimmäinen näistä neljästä ideasta on ajatus auringosta, joka on Jumalan ehdotonta, kaikkiin kohdistuvaa, rajatonta ja ansaitsematonta rakkautta. Se ei ole käytettävissä minkään kuppikunnan oman erinomaisuuden pönkittämiseen eikä sen ulkopuolelle voida sulkea ketään vihattujen tai torjuttujen ihmisten luokkaa.

Toiseksi tällainen periaate on mielestäni omassatunnossa puhuva Jumala, joka määritelmällisestikin on elämän kriittinen mittapuu. Se sanoo ihmiselle, missä olet Aatami. Se ei jätä ihmistä rauhaan, vaan pakottaa ihmisen tutkimaan kriittisesti yhä uudelleen omia motiivejaan, tarkoituksiinsa ja ratkaisujaan.

Kolmanneksi siirryn jumalakuvaan, joka on vapaa narsismista. Se liittyy minulla kysymykseen elämän ykseydestä, joka mielestäni on kuin jumalaidean kantava sisältö siitä, kuinka viime kädessä kaikki tarkoitukset, kaikki merkitykset, kaikki asiat elämässä liittyvät yhdeksi mielekkääksi, sisäisesti ehjäksi kokonaisuudeksi. Esimerkiksi ranskalainen Teilhart de Chardin on esittänyt aivan upeasti tätä elämän ykseyden periaatetta Jumalaan kätkeytyneenä.

Neljänneksi sanoisin, että uskontoon pitäisi aina sisältyä ajatus siitä, että elämä on ihmistä suurempi. Ihmisen haasteena on siinä mielessä ylittää rajansa, että hän antautuu itseään suuremmalle unelmalle. Ei siksi, että hän näkisi siinä unelmassaan itsensä superolentona ja että hän hakisi siitä itselleen hyötyä. Vaan siksi, että hänen elämänsä täyttymys, tavoite ja mielekkyys ovat paljolti kiinni siitä, että hänellä on kehys, tähtäyspiste ja yhteys, joka ylittää hänet itsensä ja hänen pienet narsistiset ongelmansa ja haaveensa.

Nykyihmisen suhde tavaraan: tuota ja tuhoa

Artikkelissa on pyritty säilyttämään esityksen alkuperäinen luonne.

Aulis Juneksen esitelmän pohjalta toimittanut Esko Paakkola.

Juuret

Mulla on vuosikymmenet ollut semmonen työn kohde, jossa olen joutunut käyttämään inhimillistä mieltä, sydäntä, nyrkkiä, aivoja ja kovaa ääntä. Olen toteuttanut koko laajuudessa vaihtoehtoista elämäntapaa sekä sosiaalisella alalla että myös näitten ihmisten suhteen, joiden parissa nyt työtäni teen. (Jones vetää ns. Arkadian yhteisöä.) En ole hyödyntänyt vain tavaroita uudel-

leen käyttöön, vaan hyödyntänyt myös ihmiset uudelleen käyttöön tähän yhteiskuntaan. Olen 48 vuotta täyttävä henkilö ja minulla on kaksi poikaa, vanhin 17 ja nuorin 17. Naisvaimokin oli aikanaan sen vuoksi, että yksin en pystynyt tuottamaan näitä jälkeläisiä. Voisin sanoa, että olen lähtenyt tästä: on yksi nainen, jonka kanssa lapset teen, toisten kanssa sitten rakastelen ja yksi, jonka kanssa vietän loppuelämäni, jos se sallitaan. Minun juureni ovat kyllä tuolla Kemijokivarressa Perä-Pohjolassa, mutta kun tällä alueella seison, tunnen olevani enemmänkin kotipitäjässä, koska olen lapsuuteni ja nuoruuteni viettänyt tuossa Rauhankatu 7:ssä ja tunnen tämänkin seudun hyvin läpikotaisesti. Ja joka kerta kun tu-

len tähän, niin astun tavallaan kuin kotitantereelle. Olen myös ollut tässä mielessä vaihteleva mieli. Olen henkilö, joka olen kerran elämässäni virkaa hakenut, enkä ole sitä saanut, enkä ole toista kertaa sitten hakenut. Siitäkin virasta, jonka kerran sain, heitettiin minut ulos virka-asuntoineen päiviin, koska en siihen soveltunut. Silloinkin halusin elää vähän toisella tapaa.

Kenen tulee lähteä kotoa?

Olen henkilö, joka elän täysin yhteiskunnan avun ulkopuolella. Voin sen sanoa, vaikka meidän pojilla onkin vuokra-asunto tuolla Espoossa. Pojat, vaikka he ovatkin aika nuoria, ovat jo pari kolme vuotta eläneet itsenäisesti. Viime syksystä lähtien on mennyt niin, että en ole ollut kuin yhden yön viikosta siellä, aikaisemmin olin joka yö. Joka päivä kumminkin käyn heidän tykönsä. Haluan heidän jo itsenäistyvän tähän elämäänsä ja että he saavat luoda oman elämänsä. Huushollin pito ja järjestyksen pito onkin paljon parempi kuin jos minä olisin siellä. Olen myös siinä mielessä vaihtoehtoinen ajattelija, että en jaksakaan sitä käsittää, miksi nuorten pitää lähteä asunnon etsintään ja vanhemmat pitävät oman luukkunsa. Minä olen lähtenyt siitä, että lapset jotka ovat syntyneet siihen asuntoon, myös siihen jäävät. He käyvät koulua, heillä ei ole pääomia vielä, eikä työtuloja ja ammattia ja niin edelleen. Totakai minä aikuisena ihmisenä, vaikka en ole missään palkkatyössä, olen lähtenyt siitä, että minä lähdän kotoani ja lapset jäävät sinne. Siinä mielessä pidän omaa ikäluokkaani aika edesvastuuttomana, että se ajaa lapsensa ja nuorensa tällä hetkellä etsimään asuntoa siinä vaikeassa asuntotilanteessa, mikä Helsingissä on. Olen itse pyrkinyt luomaan itselleni jonkun paikan, jotta lapset saisivat pitää sen paikan, missä ovat primäärisen lapsuutensa ja nuoruutensa luoneet. Siinä he haluavat elää, ja he sen tarvitsevat. Ja mitä järkeä on siinä, että lapset pitävät jonkun kamarin ja sitten minä, joka käyn siellä illalla tai yöt olemassa, pidän koko huushollin. Esimerkiksi kerron sen, että kun kerran tulin kotiin niin siellä oli edessä suuri kasa tavaraa ja kun kysyin,

mitä tämä merkitsee, niin poikani sanoi: saat viedä ne kirpputorille. Totta kai minä ymmärsin tilanteen. Miespuolinen henkilö, heidän isänsä, viettää täällä vain yönsä ja tulee illalla myöhään ja meinaa pitää koko huushollin. He taas puolestaan käyvät koulua ja ovat kavereidensa ja ystäviensä kanssa ja saavat pitää edelleen saman kamarin, mihin aikanaan syntyivät tai jossa viettivät lapsuuttansa. Sen vuoksi olen lopullisesti siirtynyt siihen yhteisöön, jota nimitetään Arkadian yhteisöksi. Se on elänyt jo kymmenen vuotta täysin ulkopuolella sekä kaupungin että valtion avun. Omassa elämänsäni olen myös toteuttanut tämän periaatteen. Vaikka minulle kuuluisi elatusavun ennako näistä pojista lain mukaan, en ole koskaan sitä hakenut. Minulle kuuluisi siihen vuokra-asuntoon vuokratuet ja muut tällaiset. En ole koskaan mitään näitä yhteiskunnan tukia hakenut. Mulla on ollut sellainen mieliala, että voisimme olla sen verran epäitsekkeitä tässä yhteiskunnassa, että ottaisimme vähemmän vastaan näitä varakkaiden kesken jaettavia ylijäämävaroja. Tätä kautta voisimme korottaa esimerkiksi kehitysapua niille lapsille ja nuorille, jotka kehityksessa kärsivät nälästä, puutteesta ja sairaudesta. Me olemme todella sinne sen velkaa. Tällaisiin ajatuksiin perustuu myös tämä minun kierrätystalouteni. Olen miettinyt, että mitä siitä tänä päivänä oikeastaan puhuisin. Voisin tietenkin ladella numeroja ja pitää teoreettista esitelmää, mutta minä olen enemmänkin miettinyt tässä viimeisen parin vuoden aikana sitä aika suurta muutosta, mikä on tapahtunut tässä kirpputoriyhteisössä, tavarayhteisössä, jossa tänä päivänä olen. Olen todella kokenut, miten tavarankäytön ikä lyhenee tällä hetkellä. Shakespeare sanoi aikanaan: ”Muoti kuluttaa vaatteita enemmän kuin ihmiset”. Sehän on tänä päivänä todella totta. Me elämme aikaa, jolloin tavarat ovat ihmisiä nuorempia selvemmin kuin koskaan aikaisemmin. Kun minä olen syntynyt ja viettänyt nuoruuttani, niin tavarat olivat paljon vanhempia kuin minä. Tänä päivänä kun lasten ja nuorten ikää tarkastellaan, niin tavarat ovat paljon nuorempia kuin nuoret itse ja myös lyhytikäisempiä. Jos omasta yhteisöstäni kertoisin noin lyhyesti miten se on näkynyt.

Liekki tulevaisuutta varten

Löysin takavuosina sellaisen vanhan koulun muistikirjan ja siellä oli mm. merkintä, että vuonna 1951 maaliskuussa olin myynyt loppuja viidellätoista markalla. Olin jo silloin ollut loppukaupias. Minä tietenkin olen ihminen, joka olen sodan kokenut ja myös jälleenrakentamisajan kokenut ja niin edelleen. Se kokemus säilyy mun mieleni sopukoissa elämäni loppuun saakka. Mutta myös se elämän tapa säilyy mun sieluni sopukoissa elämäni loppuun saakka ja käytännön elämänä tänä päivänä. Ajatellaampaa sitä työtä mitä teen, siinä on eri koulukunnat repineet eri suuntiin, on ollut erilaista muotivillitystä, aatesuuntaa, uskontosuuntaa jne. Kyllä minä oon aika jää-räpäinen ollut omilla saappailla kulkemaan. Olen koittanut tavallaan kourassani kuljettaa sitä liekkiä, jota tullaan vielä tarvitsemaan suurempanakin lämpönä tulevaisuudessa, kun tavarat alkaa olemaan loppu tai sitten tätä hyvinvointia ei jatku-kaan niin pitkään kuin me ehkä uskomme tänä päivänä monestakin syystä. Tänä päivänä kun öljyn hinta halpenee, on tullut sellainen tilanne, että saatetaan pitää väärinä 70-luvun käsityksiä siitä, että 80-luvulla öljy loppuu. Voisi tietenkin sanoa, mistä tämä hinnan alentaminen johtuu. Ei se johdu siitä, mistä valtiovallan edustajat selittävät sen johtuvan, siinä on paljon monet muut taistelutekijät takana. Mun sielun sopukoissa elää se määrätynlainen lapsuuden ja nuoruuden aika ja se miten ihmiset elivät silloin. Ihmissuhteet olivat kestävämpiä, ihmiset olivat hyvin tasapainoisia, harmoonisempia. Ei tullut kysymykseenkään, että lapset jätettiin heitteille. Lapsilla ei ollut hylkäämisen tunnetta, yksinäisyyden tunnetta, ahdistusta ja jne. niin kuin tänä päivänä. Ihmisillä oli suhde toisiin ihmisiin. Heillä oli myös tavaraan toisenlainen suhde. Se johtuu siitä, että kun pitemmälle mennään taaksepäin ajassa niin tavaroiden valmistus tapahtui aivojen ja käten yhteistyönä. Siinä oli ihan toisenlainen arvo. Se sisälsi jotakin. Tänä päivänä tilanne on tavaroiden suhteen se, ettei tiedetä kuka ne on tehnyt, missä ne on tehty, mistä ne on valmistettu jne.

Tuota ja tuhoa vai tuota ja kehitä?’

Mulle usein huomautetaan niistä olosuh-teista missä elän Linnunlaulussa. Kun ulko-puoliset käyvät, mä huomaan sen ihan sel-västi, että ne alkaa katseleen, että ei ole tiikkiä seinässä eikä ole nykyajan ruoka-pöytää. Hellakin on tuossa nurkassa ja polttopuita tässä vaan kannellaan ja hyvä ettei viedä ämpärillä vesiä sisälle ja ulos. Katsotaan, että se on jotakin tällaista van-haa jäännettä jostakin 40-50 luvulta. Me elämme hyvin vaatimattomissa olosuh-teissa ja se näkyy myös monta kertaa ihmisis-sä, jotka meillä asuvat. Moni lapsi ja nuori on tänä päivänä loisteliaissa hoitopaikois-sa; useimmilla ei ole kotikaan koskaan ol-lut sellainen, eikä tule koskaan niin hieno olemaankaan kuin sellaiset hoitopaikat. Ja siksi he viihtyvät paremmin näissä kuin läh-tevät omaan elämäänsä. Jopa monien työn-tekijöidenkin pyrkimys sosiaaliselle- ja hoi-toalalle on kovaa sen vuoksi, että monta kertaa ne olosuhteet on paljon loistavam-mat kuin heidän omissa alivuokralaisasun-noissaan. Me elämme paljon vaatimatto-mammin ja minä olen tottunut tällaiseen vaatimattomaan elämään, koska minä olen elänyt joskus todellisessa puutteessa. En ai-noastaan sodan jälkeisenä aikana, vaan myös tämän yhteiskunnan puitteissa 70-luvulla. Olen istunut parin kolmenkymme-nen ihmisen kanssa tässä keskellä kaupun-kia eräässä rakennuksessa miettimässä, mistä saada seuraavan päivän leipä. Jos mä tänä päivänä vertaan omaa elämäntilannet-tani ja sitä yhteisöä, niin mä elän ruhtinaal-lisesti. Moni varmaan muistaa tämän Arka-dian *Nuorisoklinikan, Arkadiayhteisön häätöjen historian 70-luvulla. Jos en olisi tällaiseen määrätynlaiseen puutteellisuu-teen ja vaatimattomuuteen tottunut niin tuskin olisin tämän yhteisön vetäjä. Ja sil-loin myös tämä tavarankierrätys oli ihan olennaista.

Kun ajattelee sitä työtä, mitä me nyt teemme ja sitä miten se on muuttunut mei-dän kirpputoriyhteisössä, voisi tällaista si-sällistä, tavallaan yhteisöfilosofiaa tai omaa henkilökohtaista mietiskelyä jatkaa vaikka kuinka pitkään. Mutta se mihin ti-

lanteeseen ollaan tavaroiden suhteen tultu on: tuota ja tuhoa. Aikanaan oli tavallaan sanonta se, että tuota ja kehitä. Kun ihmiset tuottivat ja kehittivät tavaraansa, niin he tuottivat ja kehittivät itseänsä. Se oli aikaan ihmistä. Mitä tänä päivänä on? Joku tuottaa ja toiset tuhoaa ja kuluttaa. Meillähän oli aikoinaan oikeastaan protestanttisen etiikan sääntö, joka kuului, että kunkin omistuksessa ja hallinnassa olevien tavaroiden varovainen käsittely oli ensisijaista ihmisen elämässä. Ajatelkaapa tänä päivänä tavaroiden käsittelyä, ei ainoastaan omaa, vaan toisten tai yhteiskunnan tavaroita. Miten me käsittelemme niitä? Kyllä sen näkee.

Kuinka elätetään 200—300 henkeä ilman rahaa?

Minä olen tietenkin henkilö, joka en käy sieltä Linnunlaulusta joka päivä kaupassa. Minä en mene ostamaan porsaankyljystä tai makkaraa kaupasta. Minä kerään koko maanantain ajan elintarvikeliikkeistä ylimääräistä ruokatavaraa. Minä kerään sitä joka maanantai ajamalla kierroksen näissä kaupoissa. Ja mulle tulee niin paljon ruokatavaraa näistä tuotteista, että pystyisin ihan huoletta pitämään noin 50 nälkäisen ihmisen yhteisön, joka eläisi loisteliaasti joka päivä. Jos mä tekisin tämän joka päivä, mä pystyisin pitämään noin 200—300 ihmistä ruuassa. Nyt mä ajan vaan kerran viikossa. Ja voin sanoa omasta elämästä, että kyllä mä paremmin syön kuin jossakin Messilän kartanossa. Voisin luetella niitä ruokamääriä, joita tulee. Jos ajatellaan nykyisiä 7 markan juustorasioita, joissa on 100 grammaa juustoa erilaisilla mausteilla, ruohosipulilla ja savujuustoa ja mitä kaikkea niitä on. Niitä tulee valtava määrä. Puhumattakaan hedelmistä, appelsiineista, broilereista, kinkkuista jne. Näihin tuotteisiin on lisääntyvässä määrin lyöty viimeisen myyntipäivä sen vuoksi, jotta sekä tavara kiertäisi nopeammin. Olen veikannut sitä, että jos näissä maataloustuotteissa pidennettäisiin viimeistä myyntipäivää, niin luultavasti me ei enää tarvittaisi kuin 3—4 % koko väestöstä maataloustuotannossa. Nythän se on 8 % suunnilleen. Tämä on eräs konsti, millä saadaan maataloustuotteiden kierto nopeatumaan ja ne vuoret ei

niin suureksi kasva. Pannaan myyntipäivä lyhemmäksi ja työnnetään ne kaatopaikalle. Tämä tapahtuu samaan aikaan valtiossa, jossa tiedetään, että ihmiset vaeltavat jossakin kehitysmaissa päiväkaudet sadakseen päivän puuroannoksen.

Hiki, öljy ja sosiaaliset erot roskiksen äärellä.

En ole henkilö, joka kävelen vaatekauppaan. En muista, koska olisin käynyt ostamassa vaatteita itselleni. Kaikki vaatteet, jotka ovat nyt päälläni ovat kirpputorilta. Ei mun tarte miettiä, kun mä menen valtuustoon tai johonkin tilaisuuteen, että minkähän kampeen pistän päälle. Katson että on ehyttä ja puhdasta ja on varaa valita. Ei mun tarte käydä vaatekaupassa, ei tarte sen yhteisön jäsenienkään, elleivät he itse halua. En ole myöskään henkilö, jonka tarvitsee kävellä mihinkään kemikalio-kauppaan. Mun omanarvontunto on sen verran korkealla ja itsetunto vahva, etten minä dödöjä tarvitse. Joka minun hajuani ei siedä niin kiertäköön. Ihmisen pitää tuoksua ihmiselle. Suurin osahan oikein voimakkaasta hiestä tulee siitä, että ihminen on tuskautunut ja ahdistunut ja sen vuoksi hikeä erittyy yhä enemmän ja enemmän. Sehän on psyykinen tila. Ja mitä suurempi tuska, jos sanotaan näin ironisesti, sitä pahempi hien haju. Samoin kuin grafologi tutkii käsialasta, voi tästä tutkia, mikä ihminen on tyypiltään: onko hän ahdistunut, sairas jne. Voin jopa haistaa hajuista, mikä tää ihminen on ahdistukseltaan.

Minulla on tällä hetkellä käytössäni 1 200 neliötä tilaa Linnunlaulussa, 4 300 kuutiota on rakennustilavuus. Kun —77 sinne mäelle olen tullut, ei ole tarvinnut ostaa ASPolta, ESSolta eikä SHELLiltä eikä muiltakaan polttoainetta. Mä pyysin aikanaan noin 1981—82 öljy-yhtiöiltä laskun siitä, siis ennakkolaskun siitä, jos mä tekisin öljysopimuksen. Talo on keskuslämmitystalo ja siinä oli öljylämmitykset paikallaan. Ja ne lähettivät minulle silloin 6 000 markan arvion. Nyt on 1,70 markkaa öljykilo, jos se muutaman pennin laskee niin se ei nyt merkitse mitään. Vuonna 1985 tehdyn laskelmani mukaan mun pitäisi varata 10 000 markkaa kuussa siihen lämmityk-

seen. Me hoidamme ruokataloutemme puu- ja kaasuhelloilla, kaikki sähköherrat on poistettu, sauna on jatkuvalämmitteinen puukiukaalla ja niin edelleen. 10 000 markkaa joka kuukausi pitäisi varata tämän yhteisön puitteissa yksinomaan lämmitykseen eli 120 000 vuodessa. Se on aivan sama, kun kasaa 120 000 Linnunlaulun pihalle, ja pistää ne tuleen. Eiks se oo aivan sama? Se aiheuttaisi katkeruutta, jos joutuisin tämän määrän rahaa kerjäämään eri tavalla, tuottamaan jne., ja siirtämään öljy-yhtiöön. Ei mun järkeen se käy. Kun mä tännekin lähdin, mä viskoin ison pannun parruja täyteen, löin sen lankkua ja hirttä täyteen. Kun mä viskaan ne uuniin se on tavallaan sama kuin pistäisin 50 markkaa tasakuun. Ihan sama kun mä menin aikanaan kauppaan ja näin mitä elintarvikkeet makso, varsinkin 70—luvun alussa, kun hinnat alkoivat nousemaan. Niin mä aattelin, että miksi minä maksan tosta makkarapaketista 4 markkaa, jos minä saan sen takaoven kautta ilmaiseksi. Me oltiin Malmilla silloin aikanaan ja nähtiin, miten kauppiat tulivat takaovesta ja kippasivat ruokatavaroita roskalaatikoon. Minä otin reilusti roskalaatikon auki ja otin sieltä ne ranskanleivät ja makkarat pois ja söin. Nyt olen vaan tietenkin vähän sosiaalisempi siinä mielessä, että nyt menen pakettiautolla liikkeen takapihan kautta ja kävelen ovesta sisälle ja haen tavarat. Ja sitten Arska tulee polkupyörällä tai potkukelkalla tai lastenvaunuilla ja penkoo roskalaatikat. Tietenkin tässäkin pitää päätyä sosiaaliin eroihin. Kyllä ne mulle monta kertaa sitten valittaa siellä, että helppohan sulla on, kun sulla on auto. Ja kun mä vein yhtenä päivänä pulloja viinakauppaan, meille tuli skisma yhden kaverin kanssa siellä Reijolankadun viinakaupan takapihalla: ”Helppohan sun on, kun sulla on ravintola”. Mulla oli melkein tuhannen pulloa vietävänä ja sillä oli lastenvaunuissa omat pullonsa. Sanoin ettei mulla mitään muuta ravintolaa ole, mitä nyt takapihat on ja vintit ja kellarit. Hyvä esimerkki pullon keruusta on Pohjanmaalla yksi kaveri, joka kahden ja puolen vuoden aikana keräsi pulloja ja nyt osti kuukausi sitten 7 500 markan ravurihevosen. Hän on pannut sen ravikilpailuihin ja on tienannut sillä hevosellaan muistaakseni 14 000 markkaa tähän mennessä. Kekse-

liäisyyttä on nuorillakin.

En ole myöskään henkilö, joka ostaisi mitään kotitalouskoneita tai muita tällaisia. En tiedä, miksi niitä vempeleitä tarvitaan. Ihmisillä on käsi aika nopsa vispamaan ja tekemään, vieläkö tässä sähköistä hammasharjaa tarvitsisi. Kyllä mä sanon, että se on se systeemi. Kun mä tässä sain taas kirpputorin keräyksen yhteydessä hyvin vanhaa kirjallisuutta, ja aina kymmenluvulta lähtien, joka käsittelee mm. talonpoikaiskulttuuria, käyttöesineitä jne. Kyllä mä elän hyvin samantapaisesti ja keskellä Helsinkiä. Ja sen vuoksi kai osittain tiedostamatta tai tietoisesti meitä ei haluta pitää tuolla Linnunlaulussa. Se on jotenkin huolestuttavaa, vaikka en mitenkään sitä tärkeänä pidäkään. Olin yhtenä päivänä valtuutettuna yhdessä tilaisuudessa ja eräs valtuutettu tuli sanomaan, että hän on mukana tämmöisessä Helsingin kaupungin luontokerhossa. He olivat keskustelleet siitä, että he tulisivat talkoisiin siivoamaan meille pihaa. Minä kysyin, että minkä vuoksi. ”Ne on niin rumia ne puupinot siinä pihalla.” Siis tämä rassaa nyt ihmisiä, että mulla on valtava puukasa pihalla. Minä kysyin sitten, että rassasko ihmisiä 40—luvun jälkeen, jolloin Hakaniemen torilla oli valtava puupino. Ja ne olivat vielä lapsille kivoja leikkipaikkoja. Tämä nyt rassaa siinä mielessä, että nää puupinot häiritsee. Ehkä se on sellanen tiedostamaton tietoisuus siitä, että joku elää tällä tavalla vielä tässä kaupungissa, kun yleensä kaikki maksaa niin jumalattomasti. Tietenkin tätä tavarann kierrättämistä edelleen, sitähan on vaikea soveltaa, koska ihmiset asuu kerrostalossa. Eihän siellä voi alkaa jossakin parvekkeella hyödyntämään tavaroita, tai olohuoneessa möykkäämään. Tulisi kohta häätö varmastikin. Sitä elämäntapaa tietenkin oli vielä tässäkin kaupungissa, kun asutus oli hajautettu.

En ole myöskään henkilö, joka mitään muitakaan palveluksia ostaisi tai hankkisi. Me pyritään tuottamaan kaikki itse niin pitkälle kuin suinkin on mahdollista. Ja se, kun minä en ole tehnyt jätteenhuoltosopimusta tämän uuden jätehuoltolain mukaan YTV:n kanssa, niin se on vainonnut mua 5 000 markan sakkouhalla korkeinta hallinto-oikeutta myöten viime päiviin saakka. Ja minä oon vastannut näille virkamiehille,

kun ne kysyy multa, enkö mä voisi tehdä jonkinlaista jätehuoltosuunnitelmaa. Mä sanoin, että voin tehdä tarpeeni pussiin ja tuoda sen teille; tehkää mitä haluatte. En mä muuta voinut vastata niille. Tästä ne raskaasti loukkaantu sitten.

Miten uudelleenkierrätys tapahtuu?

Minulla on kuorma-auto ja siirtolavavehkeet. Kiinteistö- ja asunto-osakeyhtiöiden isännöitsijät ja talonmiehet ja huoltomiehet ovat tehneet niin, että ne soittavat mulle, että voisinko mä tuoda lavan heidän kiinteistönsä tai asunto-osakeyhtiönsä eteen. Silloin talonväki järjestää keskuudessaan talkoot ja tyhjentää kellarit, vintit ja niin edelleen, kaikki mitä ylimääräistä on ja panevat siihen lavalle. Ja minä käyn siellä vain hakemassa lauantain ja sunnuntain välisenä yönä ja tuon Linnunlaulun pihalle. Siinä on noin 3 000—5 000 kiloa tavaraa. Siitä menee kaatopaikalle tällaisesta lavasta, kun minä sen lajittelen käsipelillä — se on hyvin jännää hommaa, mielekästä hommaa varsinkin tässä iässä, monessakin mielessä — siitä jääpi kaatopaikalle ehkä kaksi tollasta 150 litran jätessäkkiä. Se on lähinnä superlonia ja muovia ja muuta tällaista. Lasitavaran, joka meille tällä hetkellä tulee, minä murskaan tynnyreihin värillisen ja värittömän erikseen, ja toimitan sen Riihimäelle ja Karhulan lasitehtaalle. Kaikki vanhat kaasuhellat, jääkaapit, niille ei ole mitään käyttöä. Televisiot minä hajotan niin, että jos ne ei oo kunnossa, otan kuoret ja käytän ne polttoaineena, ne on puuta. Ja sisustan, jossa on monia eri arvometalleita, arvometallit lähetän Kuusankosken tehtaalle. Ainoa joka siitä joudutaan viemään kaatopaikalle murskana, on kuvaruutu, koska se lasi on niin kemiallisesti käsitelty, että lasiteollisuus ei halua sitä. Kaiken muun vaate- ja muun tavarana mä otan sieltä erikseen. Tällä hetkellä ajan kaikki ylimääräiset vaate tavarat Lähetyksen kirpputorille tai tälle, mikä on tässä Rantatien varressa. Aikoinaan ajoin jopa kymmeniä tuhansia kiloja vaatteita tuonne tehtaalle, ja siitä tehtiin kattahuopaa. Paperi mitä siinä on, niin otan sanomalehdet erikseen. Niistä saan 27 penniä kilo. Ruske-

asta pahvista saa 23 penniä kilo. Sitten kaikki muut: Raamatut, maantiedonkirjat ja muut sekalaiset vastakirjat, tällä hetkellä mulla on niitä iso lavallinen pihalla, ne vien erikseen, niistä saa tällä hetkellä 19 penniä kilo. Kun kiitä tonnimäärin menee niin kylähän siitä elatuksen saapi.

Sitten huonekalut. Mä koitan liimailla niitä itsekin jonkun verran ja tämä on se eräs, jossa näkyy tämä ns. tuota ja tuhoa, melko selvästi. Mulla oli aikoinaan useampia kavereita, sillä tavalla että yksi kaveri oli erikoistunut radiolaitteisiin. Mulla tuli kuormassa valtavasti radioita ja ne korjasi näitä radioita, laittoivat putkia jne. Mutta radiot on tällä hetkellä sellaisia, että niitä ei voi enää korjata. Ne on tehty sellaiseen piirilevyyn, että kun se menee rikki, sitä on mahdoton enää korjata. Televisioita nämä kaverit korjasivat aikanaan ja niillä oli ihan ammattikoulussa saatu koulutus. Televisioita ei voi enää tänä päivänä korjata, koska osat ovat niin kalliita, ja sähköpiirit on juotettu sillä tavalla, ettei niihin voi erillisiä osia saada. Samoin on huonekalujen kohdalla. Meillä oli niitä varten varsinkin tällaisia varttuneempia ihmisiä, mies- ja naispuolisia, jotka laittoivat huonekaluja kuntoon. Ajatellaanpa näitä 50—60 luvun sohvia. He ottivat niistä päällisen pois ja laittoivat uuden jousituksen. Tänä päivänä ei nykysohvia voi verhoilla enää ollenkaan. Teillä on varmaan monella sellaiset sohvot, joista olette maksaneet EKA-markettiin, Stockmannille tai Iskulle 1 600 tai 4 500 markkaa. Yhtenä päivänä mulla oli siinä vähän yli kymmenen sohvakalustoa. Kun mä niitä siinä kirveellä hajoittelin, niin yksi kaveri tuli fiksun näköisenä ja kysy, että mitä mä teen. Sanoin että verhoilen. ”Ei-kös se ole vähän rajua hommaa.” Sanoin, että kyllä se on rajua tämä nykyverhoilu. Kyllä ne on täyttä humpuukia nämä kalusteet.

Juuri eräänä päivänä toin tuolta Malminraitilta tällaisen kaluston, josta rouva oli maksanut viisi vuotta sitten 3 700 markkaa. Hän joutui sen vuoksi luopumaan siitä, että kun nykyään ei ole enää talleja eikä navetoita, niin kotieläimet on pidettävä huushollissa ja ne oksentelee ja repii kalusteet ja mitä kaikkea ne tekeekään ja hän joutui pistämään kalut pihalle. Ja tällaisia

ei kukaan ota vastaan. Kun tällä hetkellä soitatte jonnekin Pelastusarmeijaan tai Emmaukseen ja tarjoatte sohvakalusteita, niin ne ei mielellään ota niitä vastaan. Antiikkikalusteita kyllä otetaan vastaan muuallakin. Minulle on tullut mieleen hieman pirullinen ajatus. Olen alkanut kutsua näitä viimeaikaista keräilijöitä, jotka pitää tällaisia antiikkiliikkeitä, pussiin katselijoiksi. Yhdysvalloissa puhutaan ritiläihmisistä, jotka ovat asunnottomia ja köyhiä. He ovat näillä ritilöillä ja lämmittelevät itseään. Täällä on vastakohtana pussiinkatsotjat, katsovat mitä siellä on, tämän he ottavat muuta he eivät voi ottaa. Mulle soitettiin kerran sillä tavalla, että täällä kävi yksi järjestö hakemassa, mutta ne eivät voineet kaikkia ottaa, niin ettekö voisi tulla loput hakemaan. Mä sanoin, että välittömästi soitatte niille henkilöille ja kerrotte multa terveisiä: jos yleensä lähдете jotakin hakemaan niin viette kaikki. Siis tämä pitää olla periaate. Ja me lähdemme siitä, että viemme kaikki, vaikka tuhkatkin pesästä, koska me tarvitsemme tuhkaa marjapensaille. Eräs rouva tekikin sen. Hänellä oli muovipussi, jossa oli takkatuhkaa, ja vähän niin kuin ironisesti nauroi siinä, kun hän oli kuullut minun sanovan, että tuhkatkin pesästä. Mutta meillä on marjapensaita ja me käytämme puun tuhkan luonnon ravitsemiseen.

Mä oon viime aikoina ihan kauhisteittu sitä, mistä ihmiset oikein maksaa, kun ne ostaa sohvakaluston, ne on todella humpuukia. Niitä ei voi verhoilla sen vuoksi, että hyvin kauniisiinkin sohviin, joissa on kalliit kankaat päällä, on tehty raakalaudasta kehikot sisälle ja sitten lyöty kovalevy kovikkeeksi sinne taakse ja superlonlevy ja se on lyöty kehikon ja kovalevyn väliin tää kangas ja koneniitillä kiinni. Jos sen menee aukaisemaan, niin sitä ei saa enää kiinni. Kun aikanaan meille tuli sänkyjä, me korjasimme niitä, panimme pultit kiinni näihin lavasänkyihin ja myimme ne eteenpäin. Tänä päivänä niitä ei voi enää koota, koska ne on tehty sellaisella konesysteemillä nämä kehikot. Se kun hajoaa, niin se hajoaa. Meillä on hyvä esimerkki valopäätysängyistä, joita meille tulee, joista ihmiset maksavat toista tonnia. Niissä on radioita ja mitä kaikkea niissä onkaan. Kun nuoripari on raju ja sinä aikana potkitaan, niin se ei tiedä miten se on rakennettu; hyvin heikosti.

Ennen vanhaan oli kunnon talonpoikais-sängyt, siinä sai naida ja potkia eikä sänky hajonnut. Tänä päivänä ei auta tätä tehdä. Johtuuko se sitten tästä, että lapsilukukin on pienempi. Nämä valopääsängyt, joita olen purkanut ja joita meille viime aikoina on tullut, ne on tehty sellaisella pulttisysteemillä. Ne tuodaan paketissa sieltä Korhoselta ja se on vain kertasysteemi kun ne kootaan. Siellä on semmonen pyöreä muovimutteri, joka kiritään ja semmonen poikimutteri päässä, joka kirii nämä päät yhteen, että se pysyy kasassa. Ja se on sillon vaan koottu kerran ja kun sen toisen kerran kokoa niin hyvä jos pysyy kasassa, tai se rupeaa sitten heilumaan ja nitkumaan. Tietenkin siinä on se, että kun nämä nuorena parina ostetaan ja ikää lisääntyy ei sitä paljoa heilutetakaan sitten. Nuoretparit, jotka muuttaa useammin joutuu kyllä ostamaan uudet sängyt. Samoin on ruokapöytien ja tuolien kohdalla. Polttopuuta niistä yleensä tahtoo tulla. Kun vielä 80-luvun alussa tuli huonekaluja, jotka oli joko Lahden Puun tai Vaasan Puun valmistamaa koivua, nämä kaapit, komerot, niin ne oli vaneria tai kimpilevyä. Niin viimeaikoina vaikka sanotaan, että ne on mäntyä, tammea, koivua ja niin edelleen, niin ne on laminaattia, tai sitten viilua ja sen sisällä hyvin heikkoa sekundalastulevyä, jonka päälle tämä laminaatti pannaan. Ja se näyttää kyllä ihan aidon näköiseltä. Tänä päivänä viimeksi tein moottorisahalla pannupuuta. Oli sellaisia komeita pöytiä, jotka oli hajonneet ja ne näytti kyllä upean näköisiltä ja mä moottorisahalla vedin ne kahtia. Niissä oli kynnenvahvuinen pinta ja loppu hyvin heikkoa lastulevyä. Se näyttää kyllä kauniilta tällainen kirjahylly, jossa on sitten messinkikahvoja jne. Täyttä humpuukia sisältä. Ja yhä heikommaksi se näköjään menee. Aikaisemmin lastulevy oli selkeästä, että se oli vähän tiukempaa, että kun mä löin pannuhuoneessa sitä sementtireunaan, niin kädet tärähti. Nyt ei tarvitse kuin pikkasen kopauttaa niin se on kuin näkkileipää. Näitä ei voi enää korjata, ei niitä voi enää liimailla eikä koota, ne on sen jälkeen menneet.

Samoin meillä oli eräs pappara, joka on entinen kelloseppä ja hän kävi hakemassa multa kelloja. Nyt parin kolmen vuoden aikana ei ole enää ollut antaa kelloja mitä korjata. Ei niitä voi enää korjata. Ne on

tehty niin, että patteri on paljon kalliimpi kuin tää kellon runko. Tarkoituksella me-
nin yhteen kelloliikkeeseen. Tyttö siellä vä-
hän hymyili, että mikähän hoopoo toikin on
kun patteria haluaa 5 vuotta vanhaan kel-
loon. Se katteli pitkään, että onkohan se
tosissaan. Se sanoi, että heillä on kyllä 21
markan kelloja ja jos patterin tohon ostaa
se on 36 markkaa. Samoin meillä oli kave-
reita, jotka laittoivat kodinkoneita kun-
toon mm. jääkaappeja ja korjasivat sähkö-
helloja. Niitä ei voi enää korjata. Jääkaap-
pit, pakastekaapit, joita tällä hetkellä tulee
nehän on nestejärjestelmäisiä ja niin kauan
kun sitä putkea riittää siellä takana, sitä
voidaan täyttää nesteellä ja ottaa uudelleen
käyttöön. Tänä päivänä se neste kuluu lop-
puun sieltä ja se ei tahdo enää siellä pysyä.
Ne on niin ohuita nämä kupariputket, että
ne syöpyy sisältä. Ne alkaa vuotaa ja kun
väriaineella katsotaan, mistä se vuotaa tä-
mä jääkaapi ritilä, niin se on ihan seula. Ai-
kaisemmin se oli todella vahvaa hehkutet-
tua kupariputkea, jossa tämä neste pysyi.
Rosenlewin eräs teräskaappi on kestänyt
30—40 vuotta. Se johtuu siitä, että siellä on
todella hyvää kupariputkea. Viimeisinä
kymmenenä vuotena on tehty niin ohuet
putket, että ne kestää juuri viisi vuotta ja
sitten neste alkaa tihkua sieltä ulos, ja se on
merkki siitä, että se ei enää jäädytä se kaap-
pi eikä pidä kylmää. Sitä on turha korjata,
pitää ostaa uusi. Sähköheloissa oli aika-
naan helmisysteemit: oli paksut levyt. Sit-
ten alettiin markkinoida semmoista sähkö-
hellaa, jossa on pienempi sähkönkulutus.
Eikös se olisi kuitenkin parempi, että olisi
paksumpi levy ja maksaisi vähän enemmän
sähkölaskuja vuosien aikana kuin joutua
uusimaan 2 000 markan sähkölevy ja säh-
köhellakin suunnilleen kerran 10 vuodessa.
Se johtuu siitä, että tää levy on niin ohut.
Jos siinä varsinkin toheloi ja siihen menee
kylmää vettä, siihen tulee hiushalkeamia
tähän levyyn, niin sen jälkeen se on aika
lämpökyyvytön. Ajan mittaan se ei enää
lämmitä. Vanhat Strömbergin levyt oli
paksuja. Kun niihin kaatoi kylmää vettä ne
oli kuin saunankiuas: kivet ei murentunu
heti. Kun me ei voida tavaraa korjata, niin
ei sellaisten kavereitten tarvettakaan ole tä-
nä päivänä. Sehän näkyy työttömyytenä
tällä hetkellä näissä koneen korjausliikkeis-
sä: ei ole mitä korjata enää.

Myynninedistämistekniikoista

Tällä hetkellä tehdään myös niin, että jos-
takin vanhasta laitteesta hyvitetään jopa
tuhat markkaa, kun ostat jonkun uuden.
Kyllä minä tiedän mihin ne menee. Mulle
soitellaan niistä jatkuvasti. Mä en vaan
pysty niitä hakemaan. Kauppiaille on ker-
tynyt näitä sähköheloja, televisioita suuret
määrät asiakkailta. Se perustuu siihen, että
kun ne ottaa vastaan tämän vanhan, niin
sillon ei tarte antaa tätä kassa-alennusta.
Kassa-alennus on paljon suurempi kuin
vanhasta saatu vaihtoarvo. Ihmiset luulee,
että he saavat 100 markkaa vanhasta hellas-
ta tai 500 markkaa. Todellisuudessa ne hä-
viää, koska silloin ei saa sitä kassaalennus-
ta, joka saattaa olla 2—5 % uuden tuotteen
hinnasta. Se on paljon edullisempaa kaup-
piaille tällä tavalla. Tämä jouduttaa tätä
kiertokulkua jatkuvasti. Näistä kelloista
vielä kerron esimerkin. Norjassa tehtiin
tutkimus kelloista. Normaalisti niitä saatiin
myytyä n. 600 000 kappaletta vuodessa.
Kun kellon ikää pidennettiin niin niiden
myynti putosi 300 000 kappaleeseen. Kel-
loteollisuus ei tykännyt tästä. Ihan pieni
esimerkki on Sinippiat. Me kerättiin aika-
naan näitä Sinippiikavarsia oikein riemulla
kun meitä oli paljon. Niistä sai 10 markkaa
kappale kirpputorilla. Mä ihmettelin mik-
sei ihmiset osta niitä ja aattelin, että käytän
sitten itse. Menin ostamaan sienen kaupas-
ta ja eihän se käynyt siihen ollenkaan. Mä
soitin Sinituotteelle ja kysyin, että minkä
vuoksi on näin, että kun mulla on Sinituot-
teen sieni ja saman firman aika uusi tällä-
nen sukupuoleton piika, eikä ne käy yhe-
teen. ”Eihän se käy, se on muutettu se
muuterijärjestelmä ja pitää ostaa koko piika.”
Ei voi tehdä niin kun ennen, että oli
piika kotona ja siihen ostettiin vaan uusi
sieni ja pantiin ruuvilla kiinni. 70-luvun
loppupuolella muutettiin jatkuvasti kiinni-
tysjärjestelmää, että siihen ei kävisi vanha
piika. Näin piti ostaa koko piika ja järjes-
telmä. Tämä oli eräs systeemi millä myy-
tiin. Pölyimureita kunnostimme hyvin pal-
jon. Niiden letkuissa oli vain kaksi kolme
kiinnitysjärjestelmää. Ja mä huomasin nyt
80-luvulla, että näistä ei käy enää mikään
näistä letkuista. Ne jatkuvasti muuttaa sys-
teemiä, on kolmehaaraisia, kaksiahaaraisia
tai suurennetaan reikää. Tässä kaikessa on
takana se, että saadaan jatkuvasti myytyä

uutta. Se on aika järjetöntä tällä hetkellä tällainen systeemi. Kun ihmiset tuottaa vaan sen vuoksi, että toinen puoli niitä kuluttaa ja tuhoaa. Raaka-aineita käytetään älyttömästi ja sitten täytetään kaatopaikkoja.

Tavaran kierrätyksen ongelmia

Nyt minä olen joutunut tavarankierrätyksessä sen tosiasian eteen, että mulle tuli eräs kauppahuoneen edustaja yksi päivä sanomaan, että kuule Junes, (tämä on mielenkiintoinen seikka, jota olen pohtinut aivan jatkuvasti) että onkos tollanen tarpeen, että vanhantavaranliikkeitä lisääntyy ja tavaraa vaihdetaan ja kierrätetään jne. Etkö sä tiedä sitä, että jos idänkauppa tyrehtyy tekstiiliteollisuudessa ja kenkäteollisuudessa ja samaan aikaan ihmiset alkavat yhä enemmän käyttämään samoja kenkiä ja vaatteita, niin tekstiiliteollisuusväkihin joutuu työttömäksi. Ja se on todellinen tilanne tänä päivänä, että jos tämän tyyppinen yhteisö laajenee koko valtakuntaan, niin tulee työttömiä. Jos kierrätyssysteemit laajenevat koko valtakuntaan, niin meillä on 500 000 työtöntä tämän seurauksena. Pitääkö työttömyys poistaa sillä tavoin, että lopetan Arkadian yhteisön ja kaiken tällaisen kierrätyksen? Käytetään tavaraa vaan mutka huushollissa ja sitten ovesta ulos, pihalle. Kumminkin näissä on todellinen taloudellinen arvo näissä tavaroissa tänäkin päivänä, ja niitä voidaan edelleen hyödyntää. On kyllä ilahduttavaa se, että elinkeinohallituksen kotitalouskuluttajaosasto on ottanut tässä viimeisen parin vuoden aikana hyvin keskeisen seurannan ja tutkinnan kohteeksi mm. tavaroiden kestoiän ja mahdollisen uudelleenkäytön. Tietenkin on tullut myös eräitä yhteiskuntapoliittisia toimenpiteitä, saatetaan jopa tiedostamatta tai tietoisesti antaa tukea sellaisille yhteisöille, jotka koittaa elää tällä tavalla. Mutta tässä on nämä kaupalliset, liiketaloudelliset ja muut intressit sitten vastaan. Jos tämäkin salillinen väkeä, joka täällä on, alkaisi elää sillä tavalla kun minä elän, niin saattaisi olla vieläkin useampi liikehuoneisto vuokrattavana kuin mitä tänä päivänä on tuolla kaupungilla. En koskaan ole huomannut Helsingin keskustassa näin paljon tyhjiä, pieniä liikehuoneistoja, joissa lukee

vuokrattavana tai myytävänä. Se johtuu siitä, että suuret syövät nämä pienemmät. Ei se johdu siitä, että ihmiset alkavat pitää tavaraa kauemmin tai kierrättämään.

Onko vaihtoehtoinen yhteisö mahdollinen ja kuka on etuoikeutettu?

Lopuksi vielä kysymys tällaisesta elämäntavasta, jota elän. Onko tällainen yhteisö mahdollinen tänä päivänä. Mä rohkenisin sanoa, että tänä päivänä on paljon suuremmat mahdollisuudet toteuttaa sitä elämämuotoa, mitä minä toteutan. Jos ajatellaan, että ihmiset hankkivat vaikka rakennuksen Helsingistä. Vuosi sitten muutui perusparannuskorjauslaki sillä tapaa, että valtion perusparantamislainaa saadaan myös tällaisiin yhteisöihin. Sitä saa ihan yksityiset ihmiset, yhteisöt jne.. Nyt kun lukee asuntopoliittisia tavoiteongelmia Helsingin seudulla — olen lukenut niitä aivan viime päivinä — niissä tuodaan keskeisenä esille tällainen yhteisöasuminen, -eläminen ja tavaran hyödyntäminen. Kaupungit ovat ainakin Etelä-Suomessa ottaneet myös kaa-voitukseen keskeisenä sellaisen kohdan, koittavat osoittaa sellaisen alueen, jossa tällaista toimintaa voitaisiin harrastaa. Se johtuu mm. siitä, että varsinkin pääkaupunkiseudun alueella ollaan todella tukalan tilanteen edessä kaatopaikkojen suhteen. Ja siinä tämä tilanne on mielenkiintoinen, että nykyiset kaatopaikat Vuosaaret ja niin edelleen, ne riittää kyllä ensi vuosituhan- nelle ihan reippaasti, jos niitä käytetään järkevämmiin. Mä olen aikoinani esittänyt mm. miten tämä voitaisiin käytännössä toteuttaa. Olen esittänyt jo vuonna —81 esimerkin siitä, miten tavaraa voitaisiin esim. työttömien, ammattitaidottomien tai justiin vankilasta vapautuvien tai marginaali- ihmisten avulla kierrättää. Näin heitä voitaisiin työllistää reilusti, maksaa kunnan palkkaa ja antaa heille kunnollinen elämä. Sitä joutuu vaan miettimään, miksi sitä ei kumminkaan edes viranomaisien taholta haluta toteuttaa, vaikka meillä on mm. jätehuoltolaki, joka keskeisesti sanoo sen ensimmäisessä pykälässä kolmannessa momentissa tällä tavalla: ensin pitää katsoa uudelleenkäyttömahdollisuus, tavallaan jätöstus, sitten vasta hävittää. Se on siinä mielessä valitettavaa, että kun tarkastelen

kaupunginvaltuutettuna esim. YTV:tä, jolle kuuluu jätehuolto, niin he kyllä lähtevät keskeisesti tänä päivänä jätteiden hävittämisaajattelusta, eikä niiden hyödyntämisestä. Kansalaiset ovat tällä hetkellä valppaampia ja valmiimpia tämän systeemin toteuttamiseen, joskin siinä on kansalaisten painostuksen seurauksena syntymässä uutta liikettä. On mielenkiintoinen tilanne, että nyt kerätään tavaraa alttiimmin kuin aikaisemmin, mutta sillä tavaralla ei tee tänä päivänä mitään. Siis luovutetaan kyllä vaatteita. Kerron vielä esimerkin: mä ajoin villatavaraa aikoinaan Parolan villatehtaalle, sellaista villaromua, siitä sai hyvän ansi-on, 2 000 markkaa kuorma. 5 vuotta sitten alettiin villaan sotkea niin paljon synteettisiä aineita, että siitä ei voi enää villateollisuus käyttää. Villankeruu tuolla maakunnissa oli hyvin aktiivista vanhoilla ihmisillä, jotka olivat eläkkeellä jne. He keräsivät paikalliselle myyntipisteelle, mutta se loppui myös siellä, kun ei ole puhdasta villaa. Ja se näkyy siinä, että kun ottaa puhtaan villatavaran ja pistää sen tuleen niin sehän palaa ja haisee villalle. Suurin osa nykyisistä villavaatteista on sellaisia, että kun pistämme ne tuleen, niin nehän sulaa kuin muovi, tulee tönkiksi.

Sanon lopuksi esimerkin vielä. Kun mulle tulee noita vaatteita, niin mä otan siitä lakanat ja tyynynpäälliset erikseen. Ne pitää olla suht koht puhtaita tietenkin. Niitä mä myyn 15 markkaa kilo graafiselle teollisuudelle, koska niillä on huutava pula tällaisesta nukkaamattomasta vaate-tavarasta. Ne joutuu tuomaan sitä Japanista saakka. Sitten otan vaatekuormasta muun valkoisen puuvillaisen vaate-tavaran, otan niistä kuminauhat ja kaikki nippelit ja nappelit pois. Niissä ei saa olla mitään naarmuttavia esineitä, ei nylonia, ei pitsiä. Sen pitää olla puuvillaa todella. Sen mä myyn 9 markkaa kilo kirjapainoihin, offsetpainoihin jne.. Sitten otan kirjavan puuvillan erikseen, poistan taas kaikki nippelit ja nappelit. Täytyy olla puhdasta puuvillaa, ei saa olla oksennuksia ja takapäästä tulevaa tavaraa mukana. Kun myydään tavaraa täytyy olla reilu ja rehellinen. Sen myyn 8 markkaa kilo tällä hetkellä. Jos en ota nippeleitä ja muita pois myyn sen 4 markkaa kilo, tyn-

nyriteollisuudelle, koneteollisuudelle ja joku muukin ostaa. Lajittelu on hyvin mielenkiintoista ja mielekästä hommaa kokea ihmiselämässä. Siinä näkee eri aikakausia tietenkin ja Helsinki on ihan toisenlainen maailma tavaroiden suhteen. Se johtuu ihan kulttuurisista tekijöistä ja historiallisista tekijöistä. Täällä nämä vintit ja kellarit ovat todella mielenkiintoisia.

On tässä muitakin puolia kuten tämä järjetön paperin tuhlaaminen. Siitä voisi pitää oman esitelmän. Eräät suuret järjestöt, jotka saavat valtion avustusta ja tukia, painavat loppuvuodesta niin paljon lehtiä, että saavat ne rahat kulumaan ja niitä saan ajaa sitten nippu kaupalla avaamattomina paperivarastolle. Autokuormittain.

Mä lähdän siitä, että olen etuoikeutettu ihminen tässä yhteiskunnassa ja tämä yhteisö myös. Sen työn mitä tällä hetkellä teemme pyrimme ajattelemaan maailmanlaajuisesti. Mitä enemmän tätä työtä tehtäisiin, sitä enemmän riittää kehitysmäihin. Meillä on tämä hyvinvointi sen vuoksi, että me otamme niin halvalla tavaraa kehitysmaista. Me maksamme kahvistakin vain noin 40 penniä kahvinviljelijöille, itse perimme täällä n. 17 markkaa kilo. Kuka vie välistä? Nyt otamme me otamme rauhanomaisesti metalliraaka-aineet jostakin Afrikasta eri alueilta. Mutta tulee se aika kun kansat itsenäistyvät. Otammeko sen aseiden jälkeen? Parempi alkaa kehittää ja kierrättää tavaraa, jottei tarvitsisi raaka-ainetta repiä sieltä enää sen jälkeen. Mehän saamme nämä raaka-aineet sen vuoksi halvalla, että ihmisillä ei ole siellä kansallista itsenäisyyttä. He ovat siellä halpana työvoimana. Mitä me suomalaiset ajattelisimme, jos jotkut maat tulisivat ottamaan meiltä puut esim. markan kuutio. Kaataisivat metsät pois. Sama se on jossakin Nigeriassa tai muualla, josta näihin sota- ja avaruusaluksiin otetaan kobolttititaania hyvin halvalla. Ja on pelätty, että jos Nigeria itsenäistyy, niin koko Yhdysvaltain ase- ja avaruusteollisuus romahtaa kerralla. Toivon, että tällainen uudelleenkäyttö ja kierrätys jatkuisi ja ennen kaikkea säästäväisempi elämäntapa. Me voisimme pienenä kansana näyttää tietä siihen, että ei tarvitse muita riistää.

Erkki Pirtola:

Kuvien palvonta — miten kuvilla vaikutetaan

Kuvien palvonta — miten kuvilla vaikutetaan

Nykyajan voimakkain kuvilla vaikuttamisen alue löytyy mainonnasta. Kuva vaikuttaa ihmisorganismiin huomattavasti välitömämmin kuin sana. Sanassa on kyllä ajatus ja painetut sanat omalla tavallaan ovat ihmisten mielipiteitä muokkaava voima; ehkäpä aivan ensisijaisesti. Jos tarkastellaan lehden lukutilannetta, on tietenkin kirjoitettu sana se, mitä sieltä haetaan. Lehteen sijoitetut mainokset, joilla lehti tukee talouttaan, useimmiten vain ärsyttävät silmää melko törkeällä tavallaan, mutta tekevät silti tehtävänsä: Kuva ja lyhyt iskevä teksti on uponnut alitajuntaamme ilman mitään aktiivista ponnistustamme ja vaikuttaa ostoskäyttäytymiseemme.

Ihmiset SELAILEVAT lehtiä suunnattomat määrät. Tietenkin niitä luetaankin, itse asiassa paljon enemmän kuin kirjallisuutta, mutta oleellista on se, että niitä katsellaan. Luettu ajatus on aktiivisesti käsitelty tajunnassamme, mutta ohikiitävät kuvat vaikuttavat passiiviseen alitajuntaamme ja jäävät sinne hyvin liimattuina tarroina.

Kuvataiteilija muotoilee taidekuvan, päinvastoin kuin pyyteellisen mainosku-

van, esiin koko henkisestä organismistaan käsin. Onnistuessaan hän keskittää teokseensa koko sielullisen energiansa, koko luovan aktiviteettinsa. Paitsi kuvan yleisiä esteettisiä lainalaisuuksia, hän käyttää hyväkseen ajan henkeä. Kuva avaa siten katsojalleen valtavan ajatus- ja tunnekentän, jossa on tietty vapauden tuulahdus. Aivan samaan vapauden viestiin pyrkii mainos, mutta entä sitten? Mainoskuvat täyttävät nykyään ihmisten mielet maagisella tavalla vahventaen tavarakulttuurin järjetöntä Babyloniana.

Kuvallinen vaikutus ihmisiin on välitöntä. Luonnossa ei ole tekstejä, vaan koko luonto on pelkkää kuvaa, jossa puu on veistos ja maisema tilavuus ja taivas pinta. Me kuljemme täällä kuvana kuvien joukossa ja silmät viestivät suurimman osan aistimuksistamme. Kuvantekijä tekee siis työtä alueella, joka ei ole pelkästään intellektuaalisesti tavoitettavissa, vaan hän on yhteydessä paljon suurempien voimien kanssa ihmisen suhteessa maailmaan.

Muinaisina aikoina kuvia tehtiin pelkästään maagisissa tarkoituksissa. Ne joko kuvittivat myyttejä tai toimivat kulttiesineinä. Maailman vanhin 'moderni veistos' muodoissaan muhkea Willendorfin Venus toimi jonkinlaisena maan hedelmöittäjänä. Näh-

tävästi se haudattiin rituaalissa maan poveen. Huittisten hirvenpää voidaan ymmärtää samoin. Hiukan toisella tasolla ovat voimien välittäjinä toimineet esim. Egyptin sfinksit, buddhalaiset veistokset tai ortodoksiset pyhäinkuvat, ikonit. Mietiskely-objektiin keskittyi koko heimon tai kansan henkinen energia. Kuva on siis toiminut ehdottomana koko kulttuuria ohjanneena voimana.

Arabialainen ja juutalainen perinne on kieltänyt kuvan. Onneksi taiteellemme näitä vaikutteita voimakkaampi oli eurooppalaisille helleenien perintö, missä kuvan, etenkin veistoksellisuuden asema on ollut mahtava. En tiedä olivatko juutalaiset ja arabit niin korkealla tasolla, että he käsittivät kuvan illusorisen luonteen ja ihmisen turhamaisen samaistumiskaipuun johonkin käsinkosketeltavaan kuvaan. Ehkäpä Moosekselle Jumala oli kuvaton alkuvoima, joka loi maan savesta kuvan itselleen. Tätä alkuveistostapahtumaa ei ihminen enää saanut kömpelösti jäljitellä.

On mielenkiintoista seurata, miten kuva kääntyy jumaluutta, mytologista olentoa, tai valaistunutta pyhimystä kuvaavista kuvista kohden muotokuvien maalaimista ja koko triviaalin maailman kuvausta. On vaikea ajatella aikaa, jolloin kuvia ei todellakaan ollut liikaa. Oli vain näitä ihannekuvia. Ihmiset eivät saattaneet nähdä esim. mitään muita kuvia kuin evankeliumikuvia kirkoissa. Sitä on aika vaikea ajatella meidän kuvallisen inflaatiomme aikana. Tällöin tiettyjä kuvia, esim. Marian kuvaa, todella palvottiin ja koska tähän ainokaiseen kuvaan tajunnan sisällä todella keskityttiin, oli sillä ihmeitä tekevä vaikutus.

Tietenkin on tällainen absoluuttinen meditaatiokuva muodostunut myös armottomaksi ihmisten hyväksikäytönvälineeksi. Riippuvaisuussuhdetta on käytetty ihmisten alistamiseen. Siksi on ymmärrettävissä koko romanttiikan ja modernismin kehitys ihmisen vapauttamistekniikkana. Modernin ihmisen subjekti luo ja valitsee nyt omat maagiset objektinsa, jotka toimivat juuri hänelle siinä tilanteessa vapauttavana ihmeenkaltaisena voimana.

Moderni taide on hajottanut kaikki kuvan kokemiseen kohdistuvat normit. Silti

Malevitšin mustan neliön voi kokea abstraktina ikonina tai Duchampin polkupyöränvanteen aurinkosymbolina. Intellektuaalisuus on häivyttänyt näköpiiristään myytin koko juonen, mutta se on vapauttanut ihmiset todella vapaiksi hahmottamaan maailmaa haluamallaan tavalla. Arkkityypithän eivät katoa niin kauan kuin kuu ja aurinko kiertävät radoillaan, eivätkä ne katoa, vaikka kuu ja aurinko tuhoutuisivatkin.

Mielelläänhän jokainen aikakausi kokee olevansa maailmanlopun aika. Jos nyt tarkastelee tuota kuvan vaikutuksen tulvaa, joka mainoksissa, etenkin TV- ja elokuvallisissa mieliimme puudutetaan, tuntuu se ainakin kuvanteon harmageddonilta. Taidekuva on jo ajat sitten hävinnyt vaikutuksessaan näille valtaville maantiejulisteille, puhumattakaan videoille.

On joko vain levitettävä käteensä ja todettava andywarholmaisesti: —Everything is just great! Tai sitten todella vakavasti mietittävä, missä tässä ollaan menossa. Kuten Warhol teki suurenmoista taidettaan kaikkein tavanomaisimmista uutis-, mainos-, julkkis- yms. kuvista, niin myös tämä paradoksaalinen mainoskatkomaailma viskoo esiin kuvaa ja koostetta, jotka ovat huimaa visuaalista 'taidetta'. Itse asiassa näyteikunakierros on nykyään paljon mielenkiintoisempi visuaalisesti kuin käynti Taidehallissa. Se kertoo hämmästyttävän suoraan sosiaalisen tunnemaailman. Mainostoimistoissa tekee työtään visuaalisesti todella lahjakkaita ihmisiä. Miksipä he ryhtyisivät ns. taulutaiteilijan kireälle saralle, kun toimisto antaa heille loistavat taloudelliset puitteet toteuttaa ideoitaan. Sitäpaitsi monet taidehallitaiteilijat alkavat töissään muistuttaa täsmälleen samaa tyhjyyttä kuin plakaatti. Tavallaan mainos ja taidemaailma ruokkivat jatkuvasti toisiaan. Taideteos on useasti vain tavaramerkki, jolla taiteilija mainostaa omaa nimeään.

Tämä on ongelman pinta. Syvempi on se tosiasia, että kaikki kuvat, joita näemme, liittyvät meidät niihin voimiin, joita ne edustavat. Mainos ei vain edusta tiettyä automerkkiä, juustolaatua tai mallorcanmatkaa, se edustaa kaikkineen sitä, mitä meiltä puuttuu. Ihminen on vaillinaisen olento. Sillä on merkillinen loputon kapasiteetti

laajentua uusiin kiinnostuksen kohteisiin, joista sille tulee pysyvä olomuoto, tarve.

Klassisessa mielessä ihmisen ainut tarve voi olla vain laajentua henkisesti, valaistua. Tämä tarkoittaa sitä, että ihmisessä on jo pienestä pitäen fyysisen kehityksen ohessa henkisiä kiinnostuskuvia, henkisiä ituja, jotka voivat kasvaa joko valoon tai pimeään. Nämä kiinnostuskuvat ovat hyvin moninaisia sisältäen yhtä hyvin vietti- ja väkivaltavaroja kuin mitä hienosyisimpiä valmiuksia. Ei tarvitse moralisoida, mutta on liiankin itsestään selvää, että nykyinen peittelemätön TV—mainostulva ja mielellön videopyöritys vahvistaa näitä aika karmaita kiinnostuskuvia.

Kun lapsi kasvaa, kehittyvät nämä kiinnostuskuvat erilaisiksi kyvyiksi. Lapsihan kertoo ihmiskunnan historian ja hänelle kaikki kuvat ovat maagisia. Jollei hän saa kehitysvaiheeseensa juuri oikeita kuvia, jotka osaavat vedota hänen henkempiin kiinnostuskuviinsa, tulee hänestä uhri tälle viettiyhteiskunnalle. Häneltä on leikattu jo varhaisvaiheessa pois se henkinen aines, ne kuvat, jotka olisivat voineet laajentua arvaamattomaksi henkiseksi avaruudeksi, juuri siksi, mitä HÄN on. Voi vain kuvitella, mitä nykyisistä videolapsista kasvaa esiin.

Kaikki on paradoksaalista, niin myös tämä asia. Tavallaan koko tämä riemunkirjava tavaratalomaailma, Forum palatsi, edustaa sitä käänteistä temppeliä tai Paratiisia maanpinnalla, mikä juuri koetaan menetetyksi. Miksi siis valittaa? Tekniikka ja kauppa ovat tuoneet maagisissa imaginaatioissa välkehtivän henkisen maailman käsinkosketeltavaksi, vatsaan nieltäväksi ja päälle puettavaksi. Rockvideoiden villit fantasiat luovat nuoriin aivan oman uusmytologiensa. Joka ei niitä ole nähnyt, ei kykene kommunikoimaan uuden sukupolven kanssa.

Olen ymmällä. Onko tämä nyt ihmisen lopullinen harhautuminen sisäisiltä kentiltä, vai onko se vain erinomaista harjoitusta, jotta voisimme kohdata värikkään sisämaailman. Tai ehkä olen lopullisesti pudonnut kärryiltä enkä tajua, että Tämä on nyt Sitä!

Vakavasti ottaen: Pintaa voi kuitenkin

ymmärtää vain syvyydestä käsin. Koko tämä kaupallismaaginen kuvaverkosto tahtoo esittää meille ne puuttuvat osaset, jotka vasta tekevät elämämme täydelliseksi. Lemminkäinen tai Dionysos on nyt hajaantuneena pitkin Aleksanterinkadun Tuonelan virtaan. Tuolla on silmä; TV, tuolla korvat; stereot, tuolla suu; iso hampurilainen. Kaikki raajat löytyvät monikirjavina korvikeosina, mitä ihmeteltävimpinä muoti-ilmostyksenä.

Ne ovat kaikki kuvia niistä todella vaativista henkisistä orgaaneista, joiden kehittämispyrkimys on jokaisen ihmisen syvin ääni. Ihminen voi valaistua tai pimentyä, riippuen siitä, mihin hän asettaa sydämensä. En mene sanomaan, etteikö joku voisi valaistua, kasvaa henkisesti myös kaikkien näiden valhekuvien sisällä. Voi vain syvästi valittaa, että ihmiset pidetään yhä epätoisina henkisen kasvun tekniikasta, jolla valhekuvien luonne paljastuu ja ihminen pääsee takaisin aitojen voimakuvien piiriin.

Tavallaan elämme suuren visuaalisen seikkailun sisällä. Siirrymme yhä enemmän välittömän kuvallisen viestinnän maailmaan. Koska maailma on kuva ja maailmankuva myyttisessä arkkitypiassa on ehdottoman kuvallinen, heijastelee tämä siirtymä sitä kokonaismuutosta, joka ihmiskunnan tajunnassa on nyt tapahtumassa. Ainut johtopäätös, mitä tästä voi tehdä, on se, että tarvitsemme suunnatonta uuskouluttamista kuvien ymmärtämiseksi. Vanhat myytit jylläävät meissä yhä alitajunnassa. Peruskouluun on ehdottomasti saatava mukaan myyttitunti. Myytit ovat nimittäin oivallinen tajunnan kartta. Meidän on tehtävä ne nyt aivan toisella tavalla tietoiseksi, sisäisen aktiiviseksi imaginatiiviseksi havaintokentäksi, tai muuten tajuntamme kerrassaan hukkuu ulkoiseen kuvatulvaan. Silloin syntyy vain ylikiihottunut aistimusbarbaria, jossa ihmiset ovat armotta hyväksikäytettyjä putkia, joilla on vain yksi yhteys; silmästä suoleen. Tällöin voimme sanoa hyvästit kulttuurille. Maagiset imaginaatiot, joiden tarkoituksena on nostaa ihmiset jumalten luo takaisin, ovat fyysistyneet. Tavaratalosta tuli tämän ajan temppeli ja valinnanvapaus ilmeni vain Valintamyymälässä. Silloin ei vain Jumala, vaan myös Ihminen on kuollut!

Markku Valkonen:

Mitä kuvaa kumartaisi

“Siinäpä mies (yhtä hyvin toki nainen), joka ei kuvia kumartele”, on sanonta, joka viittaa auktoriteetteja pelkäämättömään ihmiseen. Heikommat luonteet sen sijaan ovat valmiit kumartamaan, kunnioittamaan ja äärimmäisessä tapauksessa jopa palvomaan ihanteiksi kohonneita ihmisiä, arvoja tai niiden edustajiksi tehtyjä symboleja.

Uskonnollista esinettä tai kuvaa saatetaan palvoa rituaalisin menoin, mutta aidon kuvan palvonnan teollistunut yhteiskunta on siirtänyt menneisyyteen ja korvannut sen enemmän tai vähemmän väliaikaisilla idoleilla. Mutta merkitseekö kysymys kuvan palvonnasta yhtään mitään nykyaikaisen taiteen piirissä. Voidaanko sellaisesta vakavasti puhua?

Palvomme me Rembrandtin tai Picason maalausta, tahtooko yksikään taiteilija että hänen tekemäänsä kuvaa palvottaisiin. Enpä usko, ellei kyse ole tykkänään hurahaneesta ihmisestä. Sen sijaan taide on kyllä altis tulkitsemaan ja kokeilemaan niitä muotoja, jotka rituaaliseen palvontaan kuuluvat. Ajatellaanpa esimerkiksi sellaisia performansseja, jotka tietoisesti tai tiedostamatta muistuttavat uskonnollisia menoja. Voidaan myös tutkia veistoksia tai maalauksia, joiden ulkoiset muodot muistuttavat “primitiivisiä” (huomaa sitaatit) jumalankuvia. Tämän vuosisadan taidehistoria on ekspressionismista lähtien täynnä sopivia esimerkkejä.

Halua irtautua rationaalisesta ja objektiivisesta maailmankuvasta on romantiikan taiteen ja filosofian luoma perinne. Näyttääkin siltä, että nykyihminen arvostaa primitiivisyyttä, alkuperäisyyttä, aitoutta, yksinkertaisuutta, emotionaalisuutta, ristiriitaisuutta, selittämättömyyttä, intuitiivisuutta jne.

Miksi?

Todennäköisesti siksi, että tieteellinen maailmankuva ja yhä “järjellisemmäksi” käyneet viralliset uskonnot eivät tarjoa väyliä ihmisen syvimmän sekamelskan ilmaisemiseen. Jos ajatellaan asioita järkevästi tukahdutetaan kyllä näennäisesti irrationaaliset tunteet, pelot, ja selittämättömät seikat, mutta niitä ei suinkaan poisteta ja vielä vähemmän niiden kanssa tullaan toimeen.

Madaltamatta taidetta terapiaksi voidaan sanoa, että jos taide ei edes aika ajoin ole se Kankkulan kaivo, josta ihminen katselee pimeämpää kuvajaistaan, taiteen merkitys vääjäämättä heikkenee. En tarkoita sitä, että kuvjainen näyttäisi aina Goyan painajaiselta, vaan että se särkee valmiit oletukset, viisaat ajatukset, kauniit tyhjyydet ja sujuvat uskomukset.

Niin sanottu primitiivinen ihminen palvoi, ja yhä monin paikoin maailmassa palvoo, esi-isien ja henkien eduskuvia, jotka eivät suinkaan tavoittele ylevää ja herttaisen kaunista, vaan tuovat voimakkaasti näkyville pelon ja kauhun, jota kuolema tai henkien arvaamattomat voimat aiheuttavat. Rituaalisin menoin ja kuvien avulla pelot pidetään hallinnassa ja ihmisten elämä kulkee paremmin.

Taiteen yksi funktio nyky-yhteiskunnassa on toimia miltei samoin kuin “primitiivinen” taide, enkä oikeastaan ihmettele, että koko skeptisessä ironiassaan ihminen voisi jossakin mielessä palvoa taidetta. Jos kuvitellaan, että meiltä riistettäisiin taide, eläsimme varmasti, mutta yhä vähemmän ja vähemmän käsittäisimme, ja mikä tärkeintä, osaisimme eläytyä osaamme ihmisinä.

Pauli Annala:

Maailmansisäisyys ja epäjumalien synty

Tämä esitelmä on luonteeltaan suppea johdatus saksalais-amerikkalaisen teologin Paul Tillichin aatemaailmaan. Yritän valaista hänen ideaansa epäjumalien synnystä seuraavien hänen laatimiensa pienimuotoisten tutkielmien pohjalta: ensimmäinen on vuodelta 1928 peräisin oleva essee **Die technische Stadt als Symbol**, ja toinen alunperin radiossa v. 1958 pidetty esitelmä **Das christliche Verständnis des modernen Menschen**. Mutta ennen kuin käyn esittelemään näiden tutkielmien antia, kerron lyhyesti jotakin Tillichin henkilöhistoriasta.

Henkilöhistoriallinen katsaus

Paul Johannes Oskar Tillich syntyi silloisen Saksan Brandenburgin maakunnassa 1886. Hän opiskeli Berliinin, Hallen ja Breslaun yliopistoissa ja väitteli filosofian ja teologian tohtoriksi F.W.J. Schellingin uskonnonfilosofiaa koskevilla tutkimuksillaan. Lupaava tutkijan ura katkesi neljäksi vuodeksi ensimmäisen maailmansodan takia, jolloin Tillich joutui palvelemaan Saksan keisarikunnan armeijan kenttäpappina länsirintamalla. Asemasodan aika ei mennyt kokonaan hukkaan, sillä tuolloin hän lueskeli

antaumuksella Nietzschen teoksia.

Sodan päätyttyä Tillich palasi Berliiniin ja akateemisiin kuvioihin ja piti 1919 kuuluisan esitelmänsä Berliinin Kant-Seurassa: esitelmä kosketteli kulttuurinteologian teemaa — aihe, joka askarrutti Tillichä läpi elämän.

Kaksikymmenluvulla Tillich toimi teologian professorina Marburgissa, Dresdenissä ja Leibzīgissa, ja edelleen vuodesta 1929 vuoteen 1933 Frankfurtissa filosofian professorina. Jotakin hänen filosofisesta positioistaan kertoo se, että häntä ennen Frankfurtin yliopiston filosofian oppituolin haltijana oli ollut tunnettu fenomenologi ja arvofilosofi Max Scheler (1875-1928). Nykyaajan filosofianhistoriaan perehtyneelle valaiseva on edelleen tieto, että Tillichin assistenttina Frankfurtissa toimi Theodor Adorno, ns. Frankfurtin koulun kantavia voimia, Walter Benjaminin, Max Horkheimerin, Erich Frommin ja Herbert Marcusen ohella.

Tavassa, jolla Tillich myöhemmin kritisoi eräitä länsimaisen yhteiskunnan piirteitä, voidaankin havaita näitä Frankfurtin koulun kriittisestä yhteiskuntafilosofiasta omaksuttuja ideoita. Mm. Tillichin läheinen ystävyys Marcusen kanssa tarjoaa näkökulman oivaltaa sitä, mistä hänen länsimaista yksiulotteista yhteiskuntaa kohtaan suunnatussa kritiikissään on kysymys: kulttuurin epäjumalat sikiävät yksiulotteisen yhteiskunnan maaperästä.

Julkisena natsihallinnon vastustajana ja juutalaisten ystävänä Tillich ajautui avoimeen konfliktiin kansallissosialistien kanssa. Vuoden 1933 lopulla tilanne kävi niin vaaralliseksi, että hän katsoi viisaammaksi häipyä Saksasta. Monien kohtalotovereitensa tavoin uusi kotimaa löytyi Atlantin valtameren takaa. Erilaisten vaikeuksien jälkeen hän sai professuurin New Yorkin teologisesta seminaarista, jossa virassa hän toimi vuosina 1940-1955. Aikana 1955-1962 Tillich toimi yliopistoprofessorina Harvardissa, ja viimeiset elinvuotensa tutkijaprofessorina Chicagossa. Tillich kuoli 1965.

Eksistenssifilosofinen startti

Tillich opetti Marburgissa saman aikaan

kuin Martin Heidegger. Näin hän saattoi läheltä seurata yhden vuosisatamme vaikutusvaltaisimman filosofisen oppirakennelman kehkeytymistä. Vaikka Tillich ei kuulunutkaan tuohon heideggerilaiseen sisäpiiriin, vaan tarkkaili tämän uuden filosofisen debatin vaiheita hieman etäältä, hän kuitenkin omaksui eksistenssifilosofisen lähestymistavan. Itse asiassa määrätty eksistenssifilosofinen ajattelumuoto oli perua jo niistä Schellingin myöhäisfilosofiaa koskeneista tutkimukssita, joita hän oli kymmenluvun alussa tehnyt.

Heideggerin rooli oli siinä, että hän eksplikoiti Tillichin implisiittisen eksistenssifilosofisen otteen. Ja kun Tillich Frankfurtin kautenaan oppi analysoimaan länsimaista kulttuuria kriittisesti, päädytään niihin kahteen aatehistorialliseen linjaan, jotka konstituivat Tillichin ajattelua ja auttavat näkemään, millaisista aineksista hän filosofista teologiaansa kehrittelee. Ts. nämä kaksi seikkaa — hänen ajattelunsa eksistenssifilosofinen perusvire ja frankfurtilainen länsimaisen yhteiskunnan kritiikki — tarjoavat perustan, jolta hänen epäjumalien syntyä koskeva ideansa nousee.

Sisäänajon Tillichin tutkielmaan **Die technische Stadt als Symbol** on edellisen johdosta kätevinä tehdä esittelemällä ensin muutamia vedoin Heideggerin varhaiskauden pääajatuksia, jotka hän eksponoi tunnetussa teoksessaan **Sein und Zeit** (1. painos 1927). Ne jotka ovat Heideggerin filosofiaan perehtyneet jo syvemmin, ottanevat huomioon, että seuraava luonnehdinta on perin ylimalkainen.

Yksi Heideggerin perusväite voidaan esittää seuraavasti: moderni ihminen on tiedoillaan, taidoillaan ja tekniikallaan oppinut tuntemaan olio- ja esinemaailman rakenteen erinomaisen hyvin; älyn terävällä veitsellä nykyajan ihminen on viipaloinut todellisuuden osiinsa ja todellisuuden fyysikaalisen rakenteen analyysin kautta hän on yhä paremmin oppinut hallitsemaan sitä. Tässä tekniikan hurman pyörteessä ihmiseltä on kuitenkin kadonnut näköala olemassaolon mieltä ja merkitystä koskevaan peruskysymykseen. Moderni ihminen on Heideggerin mielestä unohtunut oliomaailman moninaisuuteen ja hän sairastaa tautia, jota Heidegger nimittää termillä **Seins-**

vergessenheit — olemisen unohtuneisuus. Tämä merkitsee että nykyajan ihminen tuntee kyllä lukemattoman määrän olioita ja teknisesti tuotettuja esineitä, jotka täyttävät hänen maailmankatsomuksellisen avaruutensa, mutta itse oleminen (**das Sein**) tautuu olioiden (**die Seienden**) moninaisuuden alle.

Joku insinööri esim. saattaa kyllä tuntea maailman fysikaalisen rakenteen niin hyvin kuin se ylipäänsä nykyisen tietämyksen pohjalta on mahdollista, mutta tämä tiedolla täyteen ladattu henkilö saattaa joutua totaalisen hämmennyksen valtaan, jos häneltä kysytään niin yksinkertaista asiaa kuin 'miksi sinä olet olemassa'. Tämä suora ja "lapsellisen" yksinkertainen olemiskysymys (*die Frage nach dem Sinn von Sein*), jonka moderni tekniikastaan ylpeä ihminen kokee triviaaliksi ongelmaksi, on Heideggerin mukaan filosofian fundamentaalisin kysymys, pulma, jota antiikin filosofian klassikot eivätkä myöskään uudemman ajan filosofit ole kyenneet ratkaisemaan. Siksi Heidegger pyrkii pääteokseensa luomaan vanhan oliometafysiikan korvaavaa olemisen metafysiista teoriaa.

Jokamiehen palvonnan kohteet

Sellaista ihmistä, joka ongelmattomasti elää jokapäivästä elämänsä olio- ja esine-maailman tasolla ja joka olemisen unohtuneisuuteensa tyytyen torjuu olemisen merkityskysymyksen, Heidegger luonnehtii ilmaisuilla **das Man**. **Das Man** toteuttaa olemassaoloaan niin kuin muutkin, hän ottaa esikuvansa ympäristöstään eikä tahdo nousta massan yläpuolelle. Jokamies (*das Man*) on neutraali, anonymi ja kasvoton massaihminen, joka on olemassa 'tavallisesti'. Mutta juuri tätä 'normaalia' olemassaolon olemistapaa Heidegger pitää vaarallisena, koska siihen sisältyy houkutus unohtua sellaiseen maailmansisäisyyteen, josta puuttuu näköala olemisen merkityskysymykseen.

Neutraali ja maailmansisäisyyteen tyytyvä olemistapa on nimenomaan epäeksistentiaalinen olemassaolon tapa. Epäeksistentiaaliselle olemistavalle on ominaista

juuri se, että oliot, esineet, raha ja tavara näyttelevät näin olemistaan aktuaalistavan ihmisen elämässä ratkaisevaa osaa, ja tästä syystä moderni ihminen ei tunkeudu esine-maailman lävitse sille olemassaolon tasolle, josta avautuu visio **das Sein** - ulottuvuuteen.

Esinemaailmaan tyytyvä epäeksistentiaalinen oleva ei muista transsendoida oliomaailmaansa, vaan hän tyytyy siihen eikä voi näin milloinkaan kohdata elämän fundamentaalista kysymystä olemisen perimmäisestä merkityksestä. **Tällainen usko äärellisen maailman riittävyteen, ts. usko siihen, että elämästä selviää asettamatta milloinkaan olemisen merkityskysymystä, paljastaa epäjumalien syntymekanismin olenaisimman piirteen.**

Epäjumalien synnyn mekanismi liittyy nimenomaan siihen, että ihminen alkaa kytkeä elämän ratkaisevia arvo- ja merkityspäämääriä äärellisiin olioihin (**die Seienden**) ja tässä hurmiossaan unohtaa, että autenttisen vastauksen olemassaolon merkitystä koskevaan kysymykseen tarjoaa ainoastaan **das Sein**. Täsmälleen tämäntyyppisellä kaaviolla Tillich operoi esseessään: tekninen kaupunki on ihmisen huolettoiman maailmansisäisyyden symboli, joka kuvaa ihmisen pyrkimystä löytää olemassaolon merkitys olio- ja esinemaailman pikunäppärän manipulaation keinoin. Heideggerin ateismista huolimatta Tillich tulkitsee tällaisen puheen kristillisen uskon käsitejärjestelmän näkökulmasta siten, että unohtuminen maailmansisäisyyteen on loukkaus ensimmäistä käskyä vastaan, joka lausuu että ainoastaan Jumalaa (*das Sein*) on Jumalana kunnioitettava, ja äärellisen todellisuuden asettaminen Jumalan asemaan edustaa epäjumalanpalveluksen tyypillisintä muotoa.

Kärjistäen voidaan sanoa, että Tillichin mukaan epäjumalanpalveluksen synnyn mekanismi on suoraan riippuvainen ihmisen epäeksistentiaalisesta tavasta olla olemassa; sitä vastoin taas eksistentiaalinen olemassaolon tapa, jossa ihminen tiedostaa olemiskysymyksen primaarisuuden ja ratkaisevuuden, johtaa välittömästi sellaiseen elämäntapaan, jossa äärellisen todellisuuden katoavaisuus ja relatiivisuus tunnustetaan.

Taloksi asettumisen strategia

Mainitussa tutkielmassaan Tillich etsii aatehistoriallista selitystä ongelmaan, miten moderni esinekeskeinen elämänmuoto on kehkeytnyt. Hän starttaa eksistenssifilosofisesta käsityksestä, jonka mukaan jokainen ihminen myötäsytntisesti aavistaa olemassaolonsa kätkeytynvän selittämättömän, haastavan ja angstisen **ek**-sistenssi-piirteen.

Eksistenssin eksistentiaalisuuden fakta perustuu siihen, että jokainen ihminen on tahtomattaan heitetty olemassaoloon. Kaikkien meitä maailmassa kohtaavien pelottavien asioiden takana piilee kuitenkin se peruspelko, joka kätkeytyy itse olemassaoloon, ja perimmältään jokainen ihminen on kasvotusten juuri tämän kysymyksen kanssa tiedosti hän sitä tai ei. Ihmisenä olemisen tragedia onkin siinä, että tämä keksii mitä näyttävämpiä ja näppärämpiä kompensaatiokeinoja häivyttääkseen mielestään tämän mykän pelon, joka kalvaa hänen tajuntaansa siksi, ettei hän tunne vastausta tuohon yksinkertaiseen kysymykseen "miksi hän tässä äärettömässä universumissa toteuttaa olemistaan".

Moderni ihminen on pakomatkalla, ja yhä kiihtyvä teknologinen maailmanvalloitus on suoraan verrannollinen sen suhteen, että moderni ihminen haluaa väistää olemiskysymyksen tai Jumala-kysymyksen. Jokin yksittäinen ja konkreettinen pelon aihe voidaan eliminoida, mutta tätä eksistenssin eksistentiaalisuuteen sisältyvää peruspelkoa ei voida poisselittää millään muulla tavoin kuin rohkeasti kohtaamalla olemassaolon mielettömyys, absurdius ja paradoksaalisuus.

Tekninen kaupunki on Tillichin mukaan tällaisen pakomatkan symboli. Samalla se on epäeksistentiaalisen olemistavan strategian oppikirja. Ihminen kompensoi eksistentiaalisen angstin asettumalla maailmaan taloksi. Hän alkaa leikkiä eräänlaista nukkekotia eikä hän enää maailmansisäisyydessään muista, miten ääretön ja mittamaton avaruus kaartuu hänen päänsä yllä. Moderni ihminen ei halua tunnustaa, että hänen olemassaolonsa tämän Telluksen pinnalla on hyvin sattumanvaraista. Sitä

vastoin hän torjuu äärettömän avaruuden synnyttämän angstin rajallisen tilan avulla, jota kaupunki ja sen perussolu talo juuri symboloi.

Talossa kappale olemassaoloa tehdään kotoiseksi ja kesytetään tutuksi, ja teknii-kasta ihminen on saanut oivallisen välineen, jolla hän kesyttää yhä kiihtyvällä nopeudella koti-Tellustaan. Maapallon saat-taminen ihmisen kotopaikaksi, sen haltuunotto ja sen kaikesta vieraudesta ja uhkaavasta riisuminen oli johtopäätös, jonka renessanssi-ihminen teki astronomiassa ta-pahtuneesta vallankumouksesta. Tämä on Tillichin aatehistoriallinen analyysi modernin teknologisen elämänmuodon historiallisesta taustasta.

Tieteen ja tekniikan kehitys sekä niihin perustuva maailman hallinta ovat tuoneet mukanaan kuitenkin omituisen ongelman. Teknisen järjen neutraalistama ja mekaanistama maailma ei olekaan käynyt yhtään sen tutummaksi, vaikka ihmisjärjen rationaalistamat esineet ovatkin menettäneet sisäisen **manansä** eli alkuvoimansa. Tekniikan avulla maailmasta piti tulla tuttu ja familiarinen, ja kuitenkin siitä on tullut yhä pelottavampi ja vieraampi.

Teknologiaan rakentuva monokulttuuri on luonut aivan uudentyyppisen uhan, jota ei kyetäkään enää hallitsemaan teknisesti. Mitä mahtavampia ja monimutkaisempia modernin kulttuurin tekniset tuotteet ja luomukset ovat, sitä näyttävämmin ne alkavat elää omaa itsenäistä ja villiä elämänsä. Orjasta on kasvanut herra, ja esineet ja oliot, joilta tekniikan henki on riistänyt niiden oman sisäisen elämän, ovat alkaneet kostaa alistajalleen — ihmiselle.

Ihmisen objektivoimat esineet ovat alkaneet vetää myös ihmistä objektimaailman kuvioihin, ja tuloksena on yleisen **das Man**-tyyppisen elämänmuodon voittokulku. Kaunis Jumalan palveluksen intention onkin muuttunut vastakohdakseen, maailman hallinta on muuttunut siksi, jossa tosiaan maailma hallitsee ihmistä.

Horisontaali/vertikaali -akseli

Maailmansisäisyyteensä linnoittautuneena ja esinemaailmansa vankina moderni ihmi-

nen on muurannut ikään kuin itsensä maailman sisään. Tästä maailmansisäisyydestä ja uskosta, että yksilö selviää kaikista ongelmista järkensä loistavalla kyvyllä, on muodostunut sellainen ajattelun paradigma, jolla on epäjumalanpalveluksen tyypilliset tuntomerkit. Teknologian hengen luoama modernisti torjuu kokemismaailmastaan jokaisen sellaisen merkityksen, joka tunkeutuu hänen tajuntaansa vertikaaliulottuvuudesta. Vertikaaliset visiot häiritsevät, koska ne kutsuvat kasvatusten **das Sein**in kanssa. On terveellistä rajoittaa kiinnostuksen kohteensa (**Sorge**) ainoastaan niihin, joita Heidegger nimittää ilmaisulla **die Seienden**. Tämä on nykyajan ajattelutottumuksen paradigma.

Tutkielmassaan **Das christliche Verständnis des modernen Menschen** Tillich tekee selkoa siitä, kuinka teknokraattisen yhteiskunnan epäjumalanpalvelukselle on tyypillistä kaikkinaisen puuhailu juuri merkityksen horisontaalitasolla. Tältä pohjalta syntyy toki loistavaa luonnontiedettä ja teknologiaa, mutta kaikki filosofinen ja elämän perimmäistä merkitystä koskeva pohdiskelu on siitä poissa. Merkityksen pystysuoralta akselilta syöksyvät ja **das Man**in jokapäiväistä elämänrytmiä kiusallisesti häiritsevät perimmäiset kysymykset halutaan hiljaisesti vaieten poistaa päiväjärjestyksestä, sillä koska niihin ei ole vastauksia, niin miksi niihin uhrata kallista aikaa. Ne vaietaan kuoliaaksi, koska ne häiritsevät modernin ihmisen huoletonta maailmansisäisyyttä. Iäisyyskysymysten pohdintaa pidetään lähinnä tahdittomana sekä uskonnollisen fanaattisuuden ilmauksina. Parempi mennä saunaan, kapakkaan, kaljalle, purjehtimaan, autoajelulle, ylipäänsä harrastamaan jotakin ylevää. Tämä on moderni strategia.

Mitä Tillich sitten tarkoittaa tehdessään eron horisontaalisen ja vertikaalisen merkityksen välillä? Eroa voidaan luonnehtia esim. seuraavasti: nykyajan lääketieteen esittämä kuoleman biologinen määritelmä perustuu horisontaalisen merkityksen teorialle, ts. kuoleman fysiologinen määrittely tehdään siten, ettei siinä sanallakaan viitata siihen kuoleman metafysiiseen ja järjestyvään puoleen, jonka jokainen yksilö tietää kuolemaan liittyvän.

Vertikaalista kuolemisessa on juuri kuoleman kertakaikkisuus, se että siihen katkeaa totaalisesti yksilön elämä, että siihen sisältyy aina myös tietty maailmankatso-muksellinen ulottuvuus, joka huipentuu kysymykseen 'mitä kuoleman jälkeen'. Onko sellaista olemisen muotoa, jota ilmaisulla iäisyys, iankaikkinen elämä jne. kuvataan.

Mikäli kuolema määritellään tavalla, jossa ei millään muotoa viitata näihin kuoleman vertikaalisiin ulottuvuuksiin, silloin ollaan tekemisissä merkityksen horisontaal-tason ongelmien kanssa. Tällainen kuoleman horisontaalinen määrittely on luonteeltaan epäeksistentiaalinen siksi, ettei siinä kuleman faktaa tarkastella yksilön olemassaolon kokonaisuuden kannalta, vaan se määritellään joidenkin keskeisten elin-toimintojen lakkaamisena.

Kuoleman eksistentiaalinen ja vertikaalinen määrittely edellyttää sitä vastoin sitä, että yksilö elämänsä aikana jatkuvasti asetuu kuoleman välttämättömyyden järjestytävään puhutteluun, jolloin sen eksistentiaalinen merkitys välittömästi koetaan: kuolema itse paljastaa tässä **Sein zum Tode** horisontissa itseensä kätkeytyvän vertikaalisen merkityksensä. Tämä tarkoittaa, että kaikki epäeksistentiaalinen on Tillichin mukaan horisontaalista kun taas vertikaalinen, äärellisyytensä ja katoavaisuutensa tajuaminen on eksistentiaalista. Rajallisuuden, katoavaisuuden ja kuoleman faktat itseltään pimentävä elämänmuoto luo epäjumalien synnylle ja kasvulle erityisen suotuisat olosuhteet.

Ehdolliset epäjumalat ja Ehdoton Jumala

Horisontaali/vertikaali -akselia vastaa edelleen Tillichin käsitteistössä erottelu ehdollisen ja ehdottoman välillä. Horisontaaliset merkitykset ovat luonteeltaan ehdollisia ja kontingenteja. Koko äärellinen todellisuus olioineen, esineineen ja asioineen on ehdolliseen todellisuuden piiriin kuuluvaa. Ehdollinen on sananmukaisesti ehdollista ei sellaista, jonka olemassaolo riippu jostakin toisesta. Koska elämä maapallolla on olennaisesti riippuvainen auringon ja

Maan etäisyydestä, voidaan näin pian oivaltaa, että elämä kaikkine muotoineen on perin ehdollinen ilmiö.

Ehdoton on taas Tillichin mukaan sellainen olemisen instanssi, jonka oleminen ei riipu mistään toisesta, ts. joka on olemassa itsestään muista absoluuttisesti riippumaton. Jumala on Tillichin mukaan tämä ehdoton, kaiken olemisen näkymätön ja aineeton, luova ja pohjaton perusta, lähde josta kaikki oleva kumpuaa. Aidossa jumalanpalveluksessa on hänen mukaansa olennaisesti kysymys kurottautumisesta tätä Ehdotonta olemisen perustaa päin.

Kaikkinaiselle epäjumalanpalvelukselle on Tillichin mukaan tyypillistä ihmisen yritys rakennella kvasiehdottomia maailman-selityksiä ja ideologioita ehdollisista rakennusaineista. Tämä puolestaan johtaa elämänmuotoon, josta kaikki todella vertikaalinen ja järjestyttävä eliminoituu. Moderni teknologiaan perustuva yksilotteinen, hyötyä ja taloudellisia arvoja sekä hyvinvointia palvova yhteiskunta kutsuu määrätietoisesti kansalaisiaan *das Man* -tyyppiin olemisen muotoon, joka kätkee sisäänsä monia epäjumalanpalveluksen elementtejä.

Monokulttuuri pyrkii luomaan niin nätin maailman ja yhteiskunnan, etteivät sen asukit joudu kasvatusten Olemisen jumalallisen, pyhän perustan kanssa. Teknokraattisen yhteiskunnan arkkitehtien pyrkimyksenä on saada aikaan niin aukoton, steriili ja ihana yhteiskunta, ettei mitkään vertikaaliset merkitvyydet pääse tunkeutumaan siihen ja häiritsemään lasketun elämänsä rauhaa. Kansalaisia on suojeltava, etteivät he joutuisi kaikkitranssendoivan Olemisen pohjattoman perustan puhutteluun, etteivät he putoaisi eksistenssin eksistentiaalisuuden abysmaaliseen kuiluun, sinne josta elämän todellinen merkitys löytyy.

Aidossa jumalanpalveluksessa on näin Tillichin mukaan aina jotakin hyvin paradoksaalista, destruktiivista ja inhimillisiä suojamekanismeja murskaavaa. Näin siksi, että äärellisen eksistenssin asema Olemisen äärettömyydessä on jo itsessään absurdi ja paradoksaalinen.

Mikäli ajatellaan että kaikissa uskonnoissa, lähinnä siis korkeauskonnoissa,

kantavana pyrkimyksenä on kurottautua tätä olemisen näkymätöntä ja aineetonta jumalallista perustaa kohti, tällöin raukeaa se traditionaalinen ja poleeminen jaottelu, joka pakottaa tuomitsemaan muut uskonnot epäjumalanpalveluksen muodoiksi ja yksilön itsensä kannattaman uskonnon aidoksi. Tillichin kehittelemän eksistentiaalisen uskontokäsityksen pohjalta on huomautettava, että jokaiseen eksistentiaaliin etsintään, jossa äärellinen kurottautuu ääretöntä olemisen perustaa kohti, kätkeytyy aidon Jumalan palvelemisen kvaliteetteja. Maailmansäisäisyys on se kriteeri, joka paljastaa, milloin on kyse aidosta Olemisen hakuisuudesta ja milloin ei.

Ihminen joka ei uskaltaudu ulos maailmansäisäisyytensä oravanpyörästä, vaan uskoo elämän perimmäiseen merkitykseen omilla ehdoillaan, ts. sellaiseen elämän merkitykseen, jonka hän on itse maailmansäisäisesti kehittänyt, tällöin ollaan tekemisissä ns. epäjumalien kanssa. Mutta silloin kun elämässä antaudutaan jonkin sellaisen Ehdottoman puhutteluun, joka transsendoi äärellisen maailman ja äärellisen järjen kuviot, tällöin ollaan tekemisissä Jumalan palveluksen kanssa, ja tätä kurottautumista ja ensimmäisen käskyn noudattamista tapahtuu kaikkialla siellä missä äärellinen oleva asettuu äärettömän Olemisen puhutteluun. Ja tätä olemiselle avautumista ei tapahdu ainoastaan kristinuskon piirissä, vaan ympäri Tellusta.

Kysymys on ennen kaikkea kvaliteetista eikä uskontojen nimistä, perustajista tai kulttimuodoista. On selvää, että tämän tyyppiset lausumat vaatisivat syvällisempää täsmennystä, koska tällaisinaan ne ovat alttiita moninaisille väärintulkintoille. En ryhdy kuitenkaan tässä yhteydessä tarkemmin perustelemaan ideaani. Haluan ainoastaan johtaa uskontojen keskistä dialogia ulos siitä kontroversiasetelmasta, johon kaikenmailman kirjanoppineet ja epäeksistentiaaliset uskontojen kiihkeät kannattajat ovat tuota dialogia pakottaneet. Epäeksistentiaalinen olemisen tapa nimittäin yrittää omistaa näkymättömän, äärettömän Jumalan. Eksistentiaalisti sitä vastoin tajuaa, ettei Jumalaa voi omistaa eikä kapseleida äärelliseen lokeroon.

Teuvo Laitila:

Kommenttipuheenvuoro Pauli Annalan luento- on ”Maailmansisäisyys ja epäjumalien synty”

Allekirjoitan varsin paljon dos. Annalan ehdolliseen sitoutumisen kritiikistä ja olisin taipuvainen hänen ja Tillichin tavoin näkemään vääränlaisen tai toisarvoiseen sitoutumisen ”epäjumalien” keskeisenä synnyttäjänä. Haluaisin kuitenkin kiinnittää huomiota muutamaan seikkaan, joissa Annalan ja minun näkemykseni nähdäkseni jonkin verran poikkesivat toisistaan. Nämä seikat ovat ihmiskäsitys tai -kuva ja Tillichin Ehdottomaksi kutsuman näkeminen ehdollisessa.

Se ihmiskuva, jonka Annala lähinnä Heideggerin pohjalta esitti, on nähdäkseni olennaisesti pessimistinen; ihmisenä oleminen on viime kädessä absurdia, vailla merkitystä. Tämä lähtökohta on nähdäkseni väärä; absurdia on korkeintaan ehdolliseen sitoutuminen, mutta ei ihmisenä oleminen sinänsä, suhteessa siihen, minkä ihminen kokee ehdottomaksi.

Kysymys ehdollisen ja Ehdottoman suhteesta on Tillichille paradoksi, joka syntyy protestanttisen teologian äärellisen (ihmi-

nen) ja äärettömän (Jumala) käsittämisestä kvalitaviivisesti erilaisiksi (siitä huolimatta, että ihmisessä sanotaan olevan ”Jumalan henki”).

Sen, mikä on ihmiselle merkitsevää (Tillichin ”syvyys”), ei kuitenkaan tarvitse olla paradoksi. Tämä eri tarkoita sitä, että Ehdoton olisi ymmärrettävissä puhtaan rationaalisesti, vaan sitä, että sen paradoksisuus katoaa, kun ihminen **kokee** sen sekä järkensä että tunteensa, tahtonsa jne. avulla kokonaisuutena. Kokemus on se piste, jossa Tillichin horisontaalinen ja vertikaalinen leikkaavat toisensa. Tämän ehdollisen ja Ehdottoman kohtaamisen merkitys käy ehkä ymmärrettävämmäksi, jos ajatellaan uskontoja yleensä, ei vain kristinuskoa. Lyhyesti sanoen Tillichin ehdolliseen rajautuvan ihmisen kritiikki olisi siirrettävä yleisuskonnolliselle tasolle, jossa pitäytymisestä pelkästään kristinuskoon saattaa tulla vain yksi uusi tapa pitäytyä ehdolliseen ja jäädä ”maailmansisäisyyteen”. Pyrin havainnollistamaan edellä sanottua suhteuttamalla toisiinsa Tillichin ja uskontotieteilijä

Mircea Eliaden ajatuksia lähtien siitä, että jälkimmäinen edustaa jossain mielessä "avarampaa" näkemystä, näkemystä, jota kohti Tillichkin oli kulkemassa.

Kuten Annala Tillichin elämänvaiheisiin viitatesaan totesi, Tillich nimitettiin 1962 Chicagon teologisen tiedekunnan (Divinity School) teologianfilosofian John Nuveen -oppituolin haltijaksi. Tällöin hänestä tuli samalla jo tuntemansa ja arvostamansa Mircea Eliaden työtoveri, jonka kanssa hän järjesti parin vuoden ajan, Tillichin kuolemaan asti, yhteisiä systemaattisen teologian ja uskontotieteen seminaareja.

Tillichiiä ja Eliadea yhdistävät ajattelijoina monet seikat: avoimuus kaikelle uudelle, pyrkimys kokonaisuuksien näkemiseen, poikkeittieteellisyys. Mutta ennen kaikkea heitä yhdisti toivo tai visio uudesta humanismin ajasta, jolloin ihminen olisi voittanut oman rikkinaisyytensä, löytänyt jälleen oman itsensä. Tillich pyrki tähän ekumenian kautta, Eliade puolestaan tavoitteli samaa päämäärää uskontojen ja kulttuurien välisen yhteisymmärryksen lisäämisen, dialogin, kuten hän sanoi, kautta. Ja elämänsä lopulla Tillich näyttää päätyneen samantapaisiin ajatuksiin. Palatessaan Japanista 1960 hän sanoi: "Tiedän, että (minulle) on tapahtunut jotain. Tästedes en enää suvaitse ajattelussani ja toiminnassani länsimaista nurkkakuntaisuutta..." Ja vuotta myöhemmin Eliade kirjoiti esseessään "Uusi humanismi", että uskontotieteen, mikä hänelle merkitsee ihmisenä olemisen tutkimista, tehtävänä on laajentaa (lännen) kulttuurin provisionalismi tutustuttamalla se muihin kulttuureihin.

Mutta sekä Tillichin että Eliaden kohdalla nurkkakuntaisuuden avartaminen ei ole vain ensisijaisesti tiedon lisäämistä, vaan ihmisen kokemusmaailman, ihmisenä olemisen, syventämistä. Tillich puhuu elämän tai olemassaolon syvyydestä perustana ihmisen tosi olemiselle. Eliade puhuu myyteistä, ennen muuta luomis- ja teistä ihmisen symbolisina keskuksina, joiden avulla ihminen jäsentää olemistaan ajassa ja tilassa ja, viime kädessä, pyrkii ajan ja paikan, "viimeisen nurkkakuntaisuuden", ylitämiseen.

Annalan otsikkoon sisältyvä ajatus nähdä uskonto yleensä ihmisen mielekästä olemista määräävänä tekijänä, uskonnollisen kokemuksen yleensä ottaminen lähtökoh-

daksi pyrittäessä ymmärtämään, miten ihminen näkee Ehdottoman ehdollisessa, miten hän löytää (kokee) ajan ja paikan rajat ylittäviä merkityksiä, on ehkä yksi tapa erottaa "oikeat" jumalat "epäjumalista". Nähdä, mikä on merkitykseltään yleistä ihmisen kokemuksessa ja mikä on yksittäisen ajan, paikan, kulttuurin jne. antamaa, yksittäisesti merkityksellistä. Tillichin teologiaan suhteutettuna tämä merkitsi sitä, että yhteistyö Eliaden kanssa sai hänet, joka aikaisemmin oli pohtinut mm. kysymystä, mitä merkitsee elää kristittynä (uskovana ihmisenä) maailmassa "ilman Jumalaa", alkoi eräässä mielessä nähdä Jumalan tai ainakin jotain pyhää, ihmisen nurkkakuntaisen olemisen ylittävää uskonnoissa ylipäätensä. Voisi jopa sanoa niin, että Tillich elämänsä viime vuosina päätyi ajattelemaan mahdollisuutta, eikö "maailma ilman Jumalaa" tai, lainatakseni uudelleen Annalan otsikkoa, maailmansisäisyys ja epäjumalien synty, ollut nurkkakuntainen, länsimaiseen teologiaan ja filosofiaan rajoittuva ilmiö. Ilmiö, joka johtui ennen muuta siitä, että ihmiset kadottaessaan kosketuksen elävään kristillisyyteen, kuvittelivat samalla kadottaneensa kaiken uskonnollisuuden vain, koska olivat kadottaneet kyvyn kokea uskonnollisesti tietyn tradition puitteissa. Ja tavallaan tämän kokemuksen, tämän olemis- tai pyrkimistavan palauttamiseen Tillich tunsii elämänsä viime vuosina olevansa kutsuttu, vapauttamaan ihminen partikularismista henkiseen vapauteen ja Jumalan näkemiseen elämän, kulttuurin ja uskonnon kaikissa muodoissa. Viimeisessä pitämässään luennossa ("Konkreettisen hengen uskonto") Tillich näki Jumalan taistelevan (yksittäistä) uskontoa vastaan (kunkin) uskonnon sisällä uskonnon (yleensä) löytämiseksi. Ja samoin Eliade on nähnyt uskonnon (yleensä) kulttuurin dynaamisena eteenpäinviejänä ja vaatinut toistuvasti ajattelijoilta, teologeja, filosofiota jne. konkreettiseen toimintaan paremman tulevaisuuden puolesta nimenomaan henkisellä (ja viime kädessä uskonnon) alueella, jossa nurkkakuntaisuus, tyytyminen ehdolliseen, luo jatkuvasti uusia "epäjumalia". Niin kauan kuin jokin ryhmä, kansa, valtio tai kulttuuri on vakuuttunut siitä, että vain sen esittämä näkemys on oikea, että vain sen "jumala" on ainoa oikea Jumala.

Jussi Parviainen — Dan Sundell:

Temppuja, tarinoita, jumalaisia juonia

Artikkelissa on pyritty säilyttämään esityksen alkuperäinen luonne. Toimittanut Esko Paakkola.

Parviainen:

Puhuisin juonesta, koska mä oon ajatellut valinneeni sen jonkinlaiseksi elämäntyökseksi. Mä oon pyrkinyt rakentamaan itsestäni juonellista henkilöä. Siis luomaan tapahtumakehyksiä itseni ympärille niin, että saisin elämäni vaikuttamaan draamalta, jota voisi sitten ylöskirjata ja esittää teattereissa ja elokuvamuodossa. Aloitan kertomalla miten synyin.

Mulla oli avioero nuoren vaimoni kanssa ja sitä sitten surin siinä ja olin juomassa yhdessä helsinkiläisessä taiteilijaravintolassa te-

atterikoulu-aikaan tai koulun juuri päätyttyä. Siihen tuli vaimon tyttöystävä, joka soitti mulle suutaan siitä, että mä siinä pyörin toisten naisten kanssa ja oon kohdellu niin kaltoin tätä entistä naista, jolloin mä sitten suutuin hänelle siitä, tietysti, ja syntyi pieni kahakka ja mä löin päätteeksi tätä naista. Tai mä niin kun rystypuolella, että siltä kulma aukesi ja verta tuli ja sitten siinä tuli ihmisiä väliin ja syntyi isompi tappelu ja jouduin tappelemaan melko pitkään. Sitten tämä tyttö lähti kotiinsa poikaystävänsä luokse. Tytön tullessa kotiin hänen poikaystävällään olikin siellä toinen nainen. Poika keksi sen, että läh-

temällä mun perään fileerausveitsen kanssa, hän saa sen tyttöystävänsä takaisin itsellensä. Ja minä tietysti jouduin olemaan paossa muutaman päivän sitä poikaystävää, joka käytti kovasti alkoholia ja kaikkea muutakin ja oli tuhuksissaan ja päättänyt tappaa mut.

Mulla oli avioero siinä, koulu päättynyt eikä mitään töitä, eikä varaa maksaa vuokria ja viina maistui ja tää poikaystävä perässä. Sitten mä aloin epäillä omaa seksuaalisuuttani ja muuta ja piti selvittää jollakin tavalla siitä tilanteesta ulos. Olin käynyt just sattumalta teatterikoulun dramaturgijon, ja ajattelin, että mä kirjotan tästä näytelmän ja puhdistan sillä maineeni. Ilmotan siitä ihmisille ja vähän vääristelen asioita ja muuta päästäkseni eteenpäin. Sitten mä kirjoitin Ylioppilasteateriin — se oli ainut teatteri, johon oli mahdollisuus kirjottaa — sellaisen näytelmän kuin Diletantti. Asetin itseni siinä epäonnistuneeksi diletantiksi ja kirjotin sen näytelmän näyttelijälle, joka on homo, ja sen näkönen ja kuulonen, voidakseni puhdistautua siitä ja saadakseni luvan käsitellä isoja ongelmia.

Panin siihen näytelmään kaikki nämä tapahtumat ja valehtelin vähän lisää tai keksin siihen lisää itselleni suotuisia mitotuksia, jotta voisin taas jatkaa elämää helsinkiläisenä ja tässä viereisessä yhteisössä, mikä se nyt sitten olikin. Ja se johti tietysti siihen, että asiat saivat todellisen luonteen ja tällasta fiktiivistä vahvistusta ja karikasivat multa käsistä. Ihmiset eivät sitten enää sillä tavalla availleet tätä yritystä, sillä mä kirjotin sen kokonaan moneen kertaan, saatoin näin matkia Salaman "Minä Olli ja Orvokkia" ja Salaman tuotantoa yleensä. Mä rakensin Hannu Salaman Harri Salmisesta Jussi Parviaisen Juska Paarman. Siinä kävi sitten niin, että kun mä siinä valehtelin kaikkea seksuaalisuudesta ja muusta niin odotukset ja se mitä mä en tiennyt, toisin sanoen se, mitä ihmiset taas puolestaan ajattelivat, mitä vaikutelmia se näytelmän näkeminen, sen maailman kuvaaminen synnytti, kääntyivät välittömästi etuajaksi eli mun piti lähteä tavoittelemaan sitä kiinni.

Ajauduin tilanteeseen, että piti kirjoittaa seuraava näytelmä samasta henkilöstä ja puhdistaa sitä vielä. Mutta siinä olivatkin hyvät teemat jo käytössä ja nimenomaan myös kaupallisesti oikein valitut teemat: homoseksualismin ja narsismin kuvausta, bodauksen asettamista näyttämölle ja uskonnon käsitteilyä. Kaikki olivat asioita, jotka olivat mulle

jollakin tavalla tuttuja ja mä lähdin juontamaan niitä, rakentamaan niistä näytelmää, mutta käytin koko ajan materiaalina kaikkia omia kokemuksia. Sen takia olin juuri aloittanut bodata ja jatkoin sitä ja treenasin ja kerroin miten siinä käy. Käytin hyväkseni myös vanhoja uskontokokemuksiani. Kun tämä fiktio valmistui niin minun ja Juska Paarman julkinen yhteys tai sama henkilö tai kuinka päin se nyt onkaan, alkoivat sekaantua. Näytelmässäni mä kuvasin narsistista henkilöä ja itse esiinnyin sitten kehumassa omia töitani ja haukkumassa teatteriohjaajia ja haukkumassa muiden töiden arvoa ja siten vielä ostin autoja ja kehuin Mainosteeveessä itseäni ja näin. Hämärtyi siis kuva itsestäni itselleni ja alkoi olla Jussi Parviainen enemmän fiktiivinen henkilö kuin Juska Paarma. Jouduin sellaiseen tilanteeseen, että yritin kirjottaa itseäni ulos siitä elikkä tappaa tätä fiktiivistä henkilöä Juska Paarmaa ja mä kirjoitin tän "Valtakunnan".

Mutta kun mä jouduin niin koviin riitoihin itsekkyyteni ja pöstaröinnin vuoksi niin Ryhmäteatterin kanssa sitä ei voinut tehdä. Kun mä kuitenkin halusin jatkaa uraa ja tulla suureksi, niin mä jouduin tekemään sen itse. Ja siten sen menestys oli epävarmempaa. Mulla ei ollut suurta internaattiteatteria takana. Jouduin buffaamaan näytelmääni kovasti ja leuhkimaan taas itselleni ja antamaan hyökkäviä ja suurentelevia lausuntoja. Näin sain täydet salit ja näytelmästäni sellaisen kultitapauksen, että sitä käydään katsomassa. Ja nyt olen siinä asemassa, että olen tappanut henkilöni, enkä näe että minulla olisi mitään draamallista jatkuvuutta. Juoni on jotenkin loppu Juska Paarmana, se millä nousin on loppu.

Ja töiden tekemistä ei voi oikein lopettaa, eikä tästä mitä on nyt saavuttanut voi luopua. Mä olen tilanteessa, joka mua nyt tällä hetkellä teatterin tekemisessä kiinnostaa. Mun on nyt rakennettava Jussi Parviaisesta fiktiivinen henkilö, kun se on julkinen ja Juska Paarmanensa lopettanut. Ja alettava tehdä mun työtovereitteni kanssa naisten- ja aikakauslehtien näköistä teatteria ja elokuvaa. Varsinaista juonta ei ole vielä tiedossa. Elämä, jota elin kun opiskelin dramaturgiksi on kokonaan päättynyt. Enkä voi enää ajatella olevani kirjailija tai näyttelijä, teatterintekijä ja sinällään vastuussa siitä, mitä teen, vaan yritän luoda itsestäni

yhä julkisempaa henkilöä, joka näyttäisi päähenkilöltä. Tai ainakin Suomen päähenkilöltä — teatterin suhteen. Ja jos siihen on mahdollisuuksia ja paranen ja kehityksen teknisen osaamisen alueilla, niin luulen tai uskon pystyväni puhumaan yhdestä mitatakaavasta käsin siitä julkisuudesta, mikä on lehdissä. En kuitenkaan todellisesta poliittisesta tai yhteiskunnallisesta vaikutamisesta. Pystyn rakentamaan päähenkilöä ja luomaan sitten siihen vielä muita henkilöitä, osin fiktiivisistä osin tosiperäisistä aineksista. Koetan tässä käyttää kaikkea, mitä olen dramaturgiasta, kirjoittamisesta ja teatterintekemisestä oppinut ja opiskellut, mutta teattereihin en enää sitä tee. Me tehtiin yksi elokuva, jossa tää Juska Paarman tarina lopullisesti sinetöitiin, mutta mä sain sillä nyt semmosen aseman, että mä pystyn esiintymään omissa elokuvissa omalla nimelläni. Eli olen kääntänyt draaman näin päin toimivaksi.

Teatterikoulussa opetan dramaturgiopilaista ja päälauseena siellä on juoni, juonen olemus. Ja mä oon koettanu laajentaa sitä Aristoteleen juonikäsitteestä, jota enää varsinaisena puhtaana käyttää vain joku amerikkalainen elokuva tehdessään uusia töitä. Aristoteles sanoo, että juoni on draaman sielu ja mä oon nyt näkemässä, että juoni on, ei tapahtumain kulku, vaan sen sisältö. Eli se on niin kuin moraalinen draamakone, joka erottaa toisistaan oikeata ja väärää ja selvästi hyviä ja pahoja tekoja. Jotta saisin omassa elämässäni toimimaan juonen, että se olisi jännittävä, että myös se näyttäisi draamalta, niin mun täytyisi olla hyvä ihminen. Moraalisesti pitkälle tai korkealle kehittynyt, rehellinen ja niin edelleen, jotta se tuottaisi sellaista hyvää tulosta niin kun jonkun Jeesuksen elämän on tuottanut, vertaamatta nyt siihen. Tai jonkun Prinssi Rohkean tai jonkun vanhan testamentin sankarin Daavidin elämä. Tosin Daavidilla oli veritekoja enemmänkin. Tehdäkseni draamaa elämästäni, saadakseni sen näyttämään siltä teatterilta, mitä se on, joudun rakentamaan itselleni elämänjuonta koettamalla tulla paremmaksi ihmiseksi. Ja ajattelematta ihan sitä miltä se kuulostaa, se ei ole välttämättä ihan niin tuotannollista touhua.

Mutta juonesta vielä. Olennaista on ristiriita. Mielestäni tämä ja vain tämä on draa-

mallinen tilanne, muut ovat muita, muut ovat muilla tavoilla kerrottavia. Toiminnan suunta ja päämääräpyrkimys ja vastakkainen päämääräpyrkimys tai jos päämääräpyrkimyksen tiellä on este, niin näistä syntyvät ristiriitatilanteet tuottavat toimintaa. On olemassa sellainen väittämä, että homous on pahasta, ja sulattaa selkäytimiä. Tämän lähtökohdan jos valitsisin draamani väittämäksi, niin koittaisin tuottaa lopputuloksen, jossa katsoja olisi juuri sitä samaa mieltä. Ja nyt olen ajautunut sellaiseen tilanteeseen, jossa en tiedä välttämättä, mikä on oikea ja mikä väärä enkä pysty luopumaan tilanteesta sen taloudellisten ja kulttuurien koskevien arvojen vuoksi, joita pidän hyvinä ja saavuttaminani.

Sundell:

Mä en oikeastaan kovin tarkkaan kuunnellut sitä, mitä Juska tässä kertoi äsken, mutta se johtuu siitä, että mulla oli yksi tärkeämpi havainto tässä Juskan kohdalla. Se, että mä en oikein pystynyt tajuamaan sitä, että hän on varsin ainutlaatuinen henkilö. Hän on jollain lailla pystynyt yhdistämään itsessään fiktion ja ei-fiktion. Siis en ole varma siitä onko tämä Juska Paarman vai Jussi Parviainen, joka on tässä. Se oli sellainen lumous, joka jollakin lailla mua viehätti koko ajan ja edelleenkin. Tuntuu siltä, että hän on jostakin myyttisestä, taiteellisesta kokonaisuudesta irronnut kappale, joka on aika harvinaista. Juskalla on sellainen kyky, että hän elää yhtäaikaan myytissä ja todellisuudessa ja musta tuntuu, että hän ei itsekään tiedä missä hän on. Hän harhailee jossain tässä todellisuuden ja ei-todellisuuden välisessä käytävässä, hyvin mielenkiintoisella tavalla. Ja se on olenainen juttu, että hän on yhtäaikaan sekä todellinen että ei-todellinen. Ja musta tuntuu, että Juska on pitkälle itse samaa mieltä. Kun kuuntelin häntä tässä, tuli sellainen mielikuva, että hän on tosiaankin itsekään tällä kannalla. Hän tekee itsestään roolihahmoa ja sitten hän pyrkii tästä roolihahmosta pois, mutta jollakin lailla hän ei pääse kokonaan irti jommasta kummasta. Hän on kokonaan näissä lumoissa ja sen takia hän tekee hyvää, koskettavaa teatteria. Harvoin olen nähnyt näyttämöllä sellaista esitystä, jossa roolihenkilö, siis fiktiivinen,

kirjoitettu näytelmän roolihenkilö, niin täydellisesti yhdistyy tähän tämän roolin esittäjään, että aina on tällainen kaksinaisen, hyvin mielenkiintoinen, hyvin antoisa tilanne: onko hän todellinen vai epätodellinen. Siinä on myytti ja todellisuus koko ajan läsnä Juskassa ja se on minusta hurjan tärkeä juttu, koska meillä ihmisillä, tää on mun kantani, meiltä on myytti, fiktio hyvin pitkälle tällä hetkellä hukassa sen takia, että järeälle, tällaiselle deskriptiiviselle tiedolle, positivistiselle, empiiriselle tiedolle, annetaan suuri arvo. Sen takia tää myyttinen puoli on kokonaan jäänyt syrjään. Juskassa nää kaksi puolta tulee ihanteellisella tavalla esiin, ne on siinä mukana. Neurologit puhuvat aivopuoliskoista, toinen edustaa sitä fiktiivistä ja toinen on se todellinen, realistinen, lineaarinen. Näiden olisi hyvä olla jossakin tasapainossa keskenään. Sanotaan, että ihmiskunnan suurin myytti, on myytti Jumalasta tai myytti Jeesuksesta, mutta se on epätodellinen ihmisille koska myytit ovat jääneet taka-alalle. Juskassa tämä myytti taas henkilöityy. Mä näkisin, että Juska on jollakin lailla Jumalan ja Jeesuksen semmonen uusi inkarnaatio. Siis ihan terveellä tavalla. Hän on läsnä tässä ja nyt. Ei jossakin tuonpuoleisessa, jossakin kaukaisessa kuolemanjälkeisessä elämässä tai jossakin kirkossa tai jossakin epämääräisessä tilassa, vaan se on tässä ja nyt. Sen takia mä näkisin, että tän Juskan — Jussin — työ on niin tärkeä, että hän tuo tän myyttinsä niin lähelle, niin käsin kosketeltavaksi, että me tajutaan se ja tämän kautta me päästään taas tähän myyttiin käsiksi. Mä en vaan tajuu miten Juska/Jussi tästä itse pääsee eroon, mutta se on hänen ongelmansa. Mutta meillä on ainutlaatuinen tilaisuus hyötyä tästä tilanteesta. Ja mä näen, että se on Parviaisen kohdalla yksi olennaisimpia havaintoja. Siitä, että hän on itse eläytynyt tähän myyttiin todistaa se, että hän hyvin voimakkaasti tuo uskonnollisia, aatteellisia puolia tähän esiintymiseensä ja näytelmäänsä. Siinä on koko ajan uskonnollinen juoni, punainen lanka, joka kulkee siinä takana ja hän pohdistelee näitä asioita, ikuisia kysymyksiä ja kuitenkin törmää tähän todellisuuteen ihan katastrofaalisella tavalla. Katsokaa ihmistä, nyt on ainutlaatuinen tilaisuus palvoa ihmisen poi-

kaa. Tämä on nyt siis ensimmäinen havainto. Ja mä oon ihan varma, että teillä on vastaavanlainen kokemus siitä, että Juskassa esiintyvä myyttinen ja ei myyttinen yhdistyy jollakin merkillisellä tavalla, hyvin poikkeuksellisesti. Olisi kiva kuulla kommentteja yleisön joukosta tästä.

Parviainen:

Eihän tässä ole kysymys tavallaan muusta kun siitä, että tekee itsestään oman elämänsä päähenkilön. Draamallisesti on kysymys tästä. Minä pidän kaikkea huonona teatterina, paitsi Jouko Turkan työtä ja Juska Paarman tarinaani. Muuta pidän ihan mitättömänä tai mahdottomana tai en näe sille mitään arvoa. Sen takia, että se on työssä käymistä, niin epävallankumouksellista kuin voi olla, niin vanhan ja huonon ammatin harjoittamista, niin vanhoista ja mitättömistä eikä kellekään millään tavalla merkittävistä asioista puhumista. Sehän on ihan sontaa. Ei parhailleakaan projisoida johonkin neekerin ja valkoisen naisen välillä jossakin "Othellossa" jotakin niin kun palkkasotilaan ja jotakin tällasta. Sehän on ihan paskaa. Senhän voi sanoa yhdellä lauseella, että tästä on kysymys. Ei tarte sen takia rakentaa tuhansia miljoonia taloja. Kun mistään muusta mielestäni ei teatterissa ainakaan, voi puhua kuin siitä mistä tietää, niin joutuu rajautumaan tietysti silloin omiin kokemuksiinsa. Jos kuvaa elämää tai jotakin henkilöä niin täytyy kuvata itseänsä. Itse joutuu siinä tietysti instrumentiksi, mutta siinä kokee tekevänsä moraalisesti oikein. Jos ajatteleet olevasi hoitamassa mun psyykettä täällä, niin siihen et kyllä pysty. (Tämä liittyy yleisön taholta tulleeseen kysymykseen: olemmeko kaikki täällä hoitamassa Jussi Parviaisen psyykeä.) Mutta jos samaistumalla siihen kauhistukseen joidenkin positiivisten asioiden kautta, mitä voisit mussa niin kun nähdä tai esimerkiksi säälin kautta, niin tuhossani kokisit puhdistuksen niin se voisi auttaa. Tässä joutuu luomaan semmosta henkilöä, joka ei ole välttämättä tai ainakaan tarkoituksella komiikan henkilö vaan tragedian, sillä tavalla että lopulta siinä käy huonosti. Suureneminen johtaa siihen joka tapauksessa. Mä tiedän kyllä ihan varmaan, että mulle käy lopulta aika huonosti.

Sundell:

Lopussa sä kuolet, mutta kun sä olet myyttinen henkilö, niin sä nousest kuolleista sen jälkeen.

Parviainen:

Niin mä tein tälle Juska Paarmalle, kun mä tapoin sen, niin siitä tulee nyt tää elokuva Harmagedon. Siinä Juska Paarma nuosee kuolleista, ja käy tappamassa kaikki sen maailman henkilöt, jossa se eli silloin. Että se työ tulisi täydeksi, että kun se kuolee, niin kuolee myös sen maailma. Sieltä ei niin kun yksilönä lähdetä.

Sundell:

Tästä on olemassa sellanen pelastus, että uskoo Juska Paarmaan, niin sitten pelastuu. Eikö vaan?

Parviainen:

Mä toivon, ettei tarvitsisi tehdä teatteria vaan, että ihmiset tekisivät itsestensä, eivät itseään varten vaan yhteisöä varten, merkittäviä henkilöitä, että tämä maailma toimisi ja yhteisöt toimisivat. Ja teatteria siinä muodossa, missä se nyt on, ei tarvita. Sehän on helvetin hyvä asia, että puhuu ihmisille siitä, mistä on kysymys. Ja koettaa nähdä, mitä on nähnyt, ilmoittaa sen kokemukset, yrittää tehdä siitä kaiusta yhtä voimakkaan kuin alkuperäinen ääni on. Käyttää sitä omaa itseänsä, niitä huonoja kokemuksia, mitä on kokenut, yrittäen valottaa sillä jotakin. Itseasiassa kysymys on vaan siitä. Kaikessa on minusta tietysti tärkeintä, että kuullaan ja katsotaan, kaiken välittämisen, kuvaamisen, kertomisen, ilmottamisen ensimmäinen kriteeri on ymmärretyksi tuleminen. Sitä helpottaa se, että tiedetään, mistä on kysymys. Oman itsensä elämä jatkotarinaan ja juonena, olisi se, mitä mä kokisin taiteilijoiden tai niiden, jotka tekee näitä työtä, tehtäväksi, eikä jonkun ammatin harjoittaminen. Mun ei tarte saada ikinä yhtään apurahaa, enkä tarte rahaa enemmän, kun taiteilijoilla yleensä. Siksi että koetan tehdä ne ymmärrettäviksi ja kehitellä niissä, vaikka vähän rautalankaisia

malleja maailmasta, mutta kuitenkin tunteen tasolla selvästi vastaanotettavia.

Sundell:

Taiteen tekemisen yksi keskeisimpiä ongelmia on aina ollut todellisen ja ei-todellisen yhdistäminen tai rajanveto todellisen ja ei-todellisen välillä. Taiteilija joutuu tämän kanssa kamppailemaan. Se, että hän pystyy tekemään roolihenkilöstään tai romaanihenkilöstään tai taideteoksestaan uskottavan, niin siinä pitää olla todellista syketä, todellista elämääkin mukana. Tässä tulee mieleen se vanha tarina kiinalaisesta maalarista, joka maalasi maisemaa ja hän teki sen niin hyvin, että silloin, kun hän oli valmis hän taputti käsiään ja meni tänne maiseman sisään ja katosi siihen. Just tällalaila todellisuutta ja fiktiota tulee yhdistää. Juska Paarma on sellainen henkilö, että hän on karannut teatterista tai hän on jotenkin harhateillä jostakin näytelmästä. Hän on roolihammo, joka kulkee vaivattomasti sissään ja ulos, pois näyttämöltä ja näyttämölle takaisin. Tää on aika poikkeuksellista. Taide ja uskonto ovat perimältään sama asia. Uskonnon ongelma on tänään myöskin se, miten uskonnosta voisi tehdä uskottavaa, todellista, koskettavaa. Tässä ominaisuudessa taiteilija ja pappi ovat samassa asemassa. Juska tässä mainitsi, että hän ei voi ainakaan ajatella ammatikseen tekevänsä tällaista asiaa, eikä hän voi ajatella ottavansa vastaan mitään apurahaa näistä tekemisistään. Mä näen, että tää on hyvin pitkälle paitsi taiteilijan myös papin ongelma tänään. Se, että hän on leipäpappi ja hänen sanomansa on hyvin vähän uskottava tällä hetkellä, johtuu siitä, että hän on myynyt sielunsa pirulle ja palvelee väärää herraa. Mä näkisin, että Juska on jotain hyvin olennaista annettavaa ja sanottavaa siinä tavassa, jolla hän tekee tätä taidetta ja jolla hän eläytyy tähän roolihammoonsa ja omaan itseensä ja käsittelee sitä aika suvereenisti. Totta kai, Juskan ongelma on mahdollisesti se, että miten hän pystyy tietämään joka hetki kumpi hän nyt on. Onko hän nyt fiktio vai ei-fikcio? Se on hänen ongelmansa ja hän voi kertoa siitä.

Parviainen:

Mä olen tästä Juska Paarmasta töitten koh-

dalla pääsemässä eroon, tietysti se ääni ehkä jää vielä. Olen tekemässä Jussi Parviai-
sesta fiktiivistä henkilöä. Jos Juska Paar-
ma on osittain minua, osittain jotakin mui-
ta aineksia, niin nyt Juska on rakentanut
julkisesti minua ja muuttanut jonkin nä-
köiseksi. Mulla ei ole näitten asioitten suh-
teen kovin kipeää ongelmää. Mä tiedän
vaan, että tässä voi käydä huonosti. Se hen-
kilöhän on päättynyt, joka minä olin, kun
rupesin kirjottamaan Juska Paarmaa tai
sublimoimaan sitä elämäntilannetta, jalos-
tamaan olosuhteita, tekemään itsestäni pa-
rempaa, koska niissä todellisissa olosuh-
teissa olin epäonnistunut. Tein sen selvitäk-
seni siitä tilanteesta ja koska siitä selvisin
niin muutuin henkilöksi, joka on osittain
fiktiota. Ja nyt olen koettanut pullistaa it-
seäni Jussi Parviaisena, näytelmäkirjotta-
jana ja sen näyttelijänä ja sen teatterinteki-
jänä, ja vaikka mä oon Juskan lopettanut,
niin mun on jatkettava kuitenkin omista
kokemuksistani. Sellainen ei tule kuuloon-
kaan, että etsisin sopivaa aihetta tehdäkse-
ni jotain niin kun palkkani eteen. Mitä täs-
tä koituu, on se, että kun puolitoista vuotta
tekee kahta tai kolmea teatteriduunia pääl-
lekkäin, saa siitä sen verran rahaa, että voi
mennä kesällä katsomaan Monacoon, mi-
ten Stephanie ajaa siinä rannalla vesiskoot-
terilla ja saadakseen silmäpeliä Stephanien
kanssa tai päästäkseen ajamaan samalla
skootterilla ja ollakseen sen kanssa siinä.
Se kuuluu silloin elämään, se ei ole aihetta
draamaan, vaan elämään. Koska itse on si-
tä oikeasti halunnut, niin se on omaa itseä.
Nyt teen elokuvaa, johon koitan saada Mo-
nacon Stephanien Juska Paarman tyttöys-
täväksi. Se tapahtuu näin fiktiivisillä henki-
löillä, ja Monacon Stephanie on myös fik-
tiivinen. Todellisten ihmisten mielestähän
se on vaan palatsissa asunut tyttö, josta to-
sin nyt jo tiedetään sen huumeet, malli-
hommat ja lukuisat poikaystävät ja jatkuva
yöelämä ja mahdollinen AIDS. Vielä tän it-
se juonen jatkumisesta. Tulen esiintymään
seuraavissa elokuvissa, omalla nimelläni.
Lähes kaikki henkilöt voivat, jos ovat tar-
peeksi tunnettuja esiintyä omalla nimel-
lään. Ja he ovat oma itsensä eikä rooli ja
ovat silloin oikeata draamaa eikä elokuva,
jossa on joku draamallinen sommitelma,
joka kertoo jostain tapauksesta, että hevo-

nen paskansi Keski-Euroopassa veteen. Jo-
ka ei sillä tavalla voi kauheasti lotkauttaa.
Uskoisin, että siinä on mielenkiintoinen
pointti, että on jo niin omista asioistaan
pullistunut, että menee katsomaan jotakin
prinsessaa itselleen tyttöystäväkseen oike-
asti, saadakseen sen edes draamassa, sil-
loinhan se on aivan sama. Koska sen elä-
män ja draaman rajan on pyyhkinyt näky-
mättömäksi ja tavallaan saa sen, ei tartte
koskaan siltä saada tai sen enempää, mutta
mutta siinä on jo niin kun sitä. Kysymys on
tässä kuvasta ja työntekemisestä ja sitten
siinä asiassa kyllä puhutaan muustakin,
mutta se takaa myös sen, että se on ihan
loppuunmyyty, elokuvateatteri on täys kun
kirveensilmä. Ja sitten saa tehdä lisää, kos-
ka se mahdollistuu taloudellisesti ja jos jo-
takin tekee niin on tärkeää, että joku näkee
sen. Koska nää ovat näitä aloja.

Sundell:

Siis tää on kuin se vanha tuttu tarina sika-
paimenesta ja prinsessasta, joka tulee uu-
dessa muodossa. Se on tarinaa, satua jolla-
kin lailla. Tällanen henkilö menee tapaa-
maan prinsessaa ja sitten ne tutustuu ja ra-
kastuu ja menee naimisiin. Tää on kaikki
tuttua saduista. Myytiit pelaa just tällä lai-
la. Se mitä Juska tässä mainitsi siitä, että
hänen näytelmissään tulisi esiintyä julki-
suuden henkilöitä, niin tarkoittaa just sitä,
että julkisuuden henkilö, ihminen, jonka
kaikki tuntee nimeltä, jonka kuva aina
esiintyy tiedotusvälineissä ja televisiossa ja
muualla, niin hänestä muodostuu tämän
julkisuuden kautta sellainen myyttinen
henkilö, ei-todellinen henkilö. Se että hän
esiintyy jossakin fiktiivisessä välineessä ei-
todellisena henkilönä, hahmona, kuitenkin
sillä nimellä varustettuna, että kaikki tietää
kuka hän on, mutta hän ei kuitenkaan ole
todellinen. Sitten tää konfrontaatio tän fik-
tiivisen henkilön kanssa, jos näkee julkisen
henkilön kadulla, se on aika hämmästyttä-
vä kokemus. Ja se on sama juttu tän Jus-
kan kanssa, että tässä nämä kaksi puolta
taas kohtaavat toisensa.

Parviainen:

Kun ihmiset esiintyy uutisissa ja lehdistössä

omalla nimellään ja sitten viihteellisessä aikakauslehdissä ja muussa, mä en ymmärrä mitenkään, että miten sitten teatterissa on roolihenkilöitä, että mikä helvetin laji se on. Pyrkihän kuvaamataidekin josakin vaiheessa ihmisen näköisyyteen tai valokuvaus, kun se oottaa, että siitä tulee jotakin. Mä en ymmärrä, että täytyy olla koko ajan joitakin ihme henkilöitä, vaan siinä on koko ajan ladattu historiallista peräkkäisyyttä ja siinä oppii, jos jonkin näköistä muotovarkautta mistä tahansa myytistä tai sadusta.

Sundell:

Siis todellisuus on suurta näytelmää. Tää on tästä vedettävä johtopäätös. Me ollaan kaikki mukana tässä suuressa näytelmässä, draamassa, mutta toisilla on päärooleja, toisilla on enemmän näkyviä rooleja ja yleensä me kaikki muut ihmiset, meidän täytyy tyytyä siihen, että me ollaan statistoja vaan. Liikutaan vähän tossa kulisseyssä ja voidaan ihailla näitä pääroolin esittäjiä.

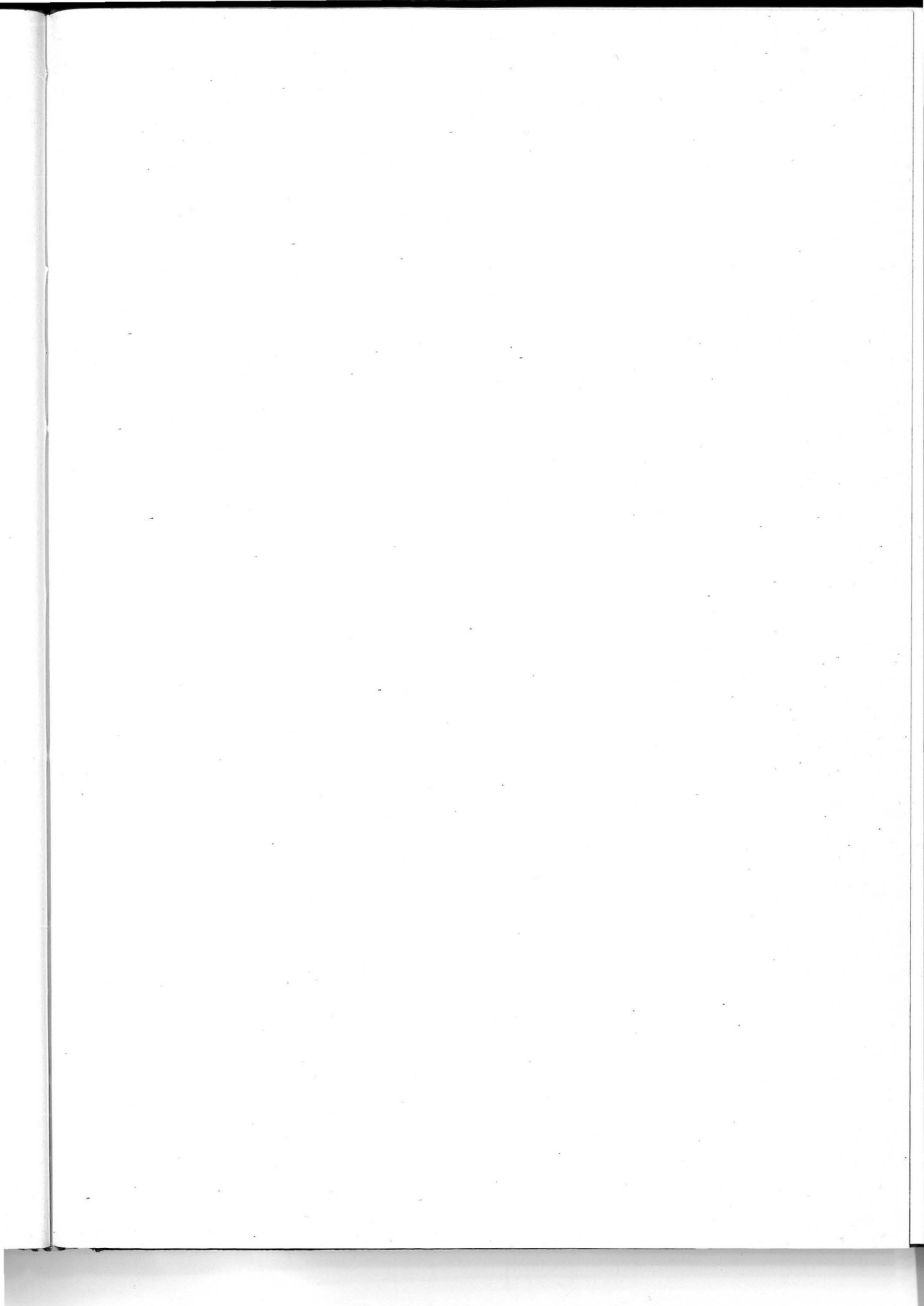
Parviainen:

Todellisuutta on käsiteltävä vaan sen nimisenä, kun se on. Voihan olla, että esimerkiksi näyttämöllä tai elokuvassa on sellainen henkilö kuin esimerkiksi Petteri Asikainen. Se voi olla sen oikeakin nimi, sitä vaan ei kukaan tiedä. Sikäli sillä oikealla nimellä ei siinä yhteydessä ole mitään merkitystä. Mä tarkotan sitä, että niitä joita tunnetaan — tai voidaanhan me rakentaa, eihän kukaan mua tuntenu ennen kun mä Juska Paarmaa rupesin rakentamaan, voihan Petteri Asikainen tehdä itsestänsä vaikka miten ison roolihenkilön. Mä en usko, että tässä on suurestakaan sairaudesta kysymys. Tässä on kysymys esittämisen oikeasta pyrkimyksestä, saattaa se tilanne todeksi. Mä pidän teatteria sillä tavalla kaikista taiteista suurimpana, että siinä elävä ihminen seisoo toisten edessä ja puhuu siitä, mistä on kysymys. Tavallaan elokuva täyttää sitä tilaa myöskin. Mutta sen ihmisen on esiinnyttävä, oltava joku eikä jonkun kautta. Joku henkilöhän kertoo, mitä

näky, mitä kuuluu, missä kävin. Se on kertomus, se on elämää tai oikeata asioiden tosi olemusta lähempänä olevaa kuin se, että siinä on rooli ja joku henkilö, kuninkaan pojan tai jonkun kautta. Ei semmosia kun Hamlettia, mitä niillä enää tekee, se muuttuu teatteriksi, ei se vaikuta näihin olosuhteisiin millään tavalla. Hamlettia ei voi tehdä niin hyvin kukaan ohjaaja maailmassa, että se vaikuttaisi mihinkään. Muuta kuin että se voi olla hyvää teatteria. Mutta että se todella vaikuttaisi siihen, mitä tuolla tapahtuu koko ajan, ulkona. Mua ei yhtään hävetä esiintyä omana itsenäni, jos Idi Aminkin esiintyi omana itsenään. On tässä muitakin vaikutuskanavia tai verkostoja tässä maailmassa kuin selvästi poliittista tai sotilaallista tai muuta tällaista yhteiskunnallista valtaa käyttäviä. Kyllä tällä pystyy toimimaan ihan yhtä selvästi, ihmiset ovat tästä sitä paitsi paljon kiinnostuneempia koko ajan. Mutta sitä ei voi tehdä jonkin taidelajin kautta, vaan on itse pullistuttava (jos ei ole kysymys puhtaasti uskonnoista) joksikin sellaiseksi, että voi luoda itsestään vaikutusta, toimia että tekemiset vaikuttaa olosuhteisiin, että kun on jotakin tehnyt niin selvästi näkee asioiden muuttuneen, sen sijaan että vaan vanhenee kohti näyttelijän tai teatterilaisen eläkepäiviä.

Sundell:

Juska Paarma on sellainen roolihahmo, että mä selvästi tajuan, että se tulee myyttien maailmasta ja mun tekee hurjasti mieli tarttua siihen kiinni ja pitää siitä kiinni, että se vetäisi mut mukaan sinne myyttien maailmaan. Saisin kerrankin tuntea, miltä tuntuu olla ei-todellinen henkilö. Sanotaan, että mä tapaan Harri Holkerin kadulla, niin ei mun tee mieli häneen koskea ja tarttua ja pitää kiinni, että hän vetäisi mut mukaansa siihen omaan fiktioonsa. Mutta Juska on sellanen, että must olis kauheen kiva lähteä hänen kanssaan tonne ja kattoo millasta siellä on ja sitten tulla taas veks sieltä. Koska musta tuntuu, että hän on jollakin lailla tän fiktion guru tai hänellä on taikasanat hallussaan. Sen takia hän on aika tärkeä henkilö. Se on varmaan käynyt ilmi tässä jo.



Irtonumero 15,-

Kirjoittajat:

Teol.tri Martti Lindqvist, Helsinki

Dosentti Pauli Annala, Helsinki

FL Teuvo Laitila, Helsinki

Aulis Junes, Espoo

Näytelmäkirjailija Jussi Parviainen, Helsinki

Toimittaja Dan Sundell

Taidekriitikko Erkki Pirtola

Taidekriitikko Markku Valkonen